

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

и

XV-то обикновено Народно събрание

Първа редовна сесия.

LXV заседание, петък, 10 февруарий 1912 г.

(Открито отъ подпрѣседателя г. И. Пѣевъ, въ 2 ч. 50 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: (Звъни) Засѣданието се отваря.

Моля секретаря г. Маринъ Гайдовъ да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь М. Гайдовъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Желѣзъ Абаджиевъ, Иванъ Абрашевъ, Никола Алтимирски, Хасанъ-бей Анти-беевъ, Никола Апостоловъ, Петъръ Бабаджановъ, д-ръ Мичо Багаровъ, Цанко Бакаловъ, Иванъ Балтаджиевъ, Димитъръ х. Ваневъ, Петъръ Бешковъ, х. Вандо Бобошевски, Илия С. Бобчевъ, Марко Бошковъ, Стефанъ Бояджиевъ, Цоню Бръшляновъ, Пантелей Бурмовъ, Димитъръ Бръчковъ, Желю Влашки, д-ръ Георги Гаговъ, д-ръ Никола Генадиевъ, Ванко Георгиевъ, д-ръ Никола Георгиевъ, Евтимъ Георгиевъ, Стоянъ Георгиевъ, Стефанъ Гжбовъ, Никола Давидовъ, Мурадъ-бей Джевдедовъ, Георги Джевизовъ, Василъ Димчевъ, Георги Диневъ, Добри Добревъ, Георги Добриновичъ, Георги Доланчиевъ, Димитъръ Драгиевъ, Иванъ Еневъ, д-ръ Димо Желѣзовъ, Димитъръ Икономовъ, Георги Илиевъ, Благой Кирчевъ, Никола Козаревъ, Величко Кознички, Никола Константиновъ, Петко Кировъ, Герго Лакровъ, Парашкевъ х. Ламбевъ, Стефанъ Лафчиевъ, Константинъ Ленковъ, Ной Марковъ, Георги Мартиновъ, Исмаилъ х. Махмудовъ, Иванъ Миневъ, Димитъръ Мицайковъ, Иванъ Младеновъ, д-ръ Христо Мутафовъ, Антонъ Мандевъ, Никола Начевъ, Ахмедъ-бей х. Неджибъ-беевъ, Дамянъ Неновъ, Василъ п. Николовъ, Георги Николовъ, Тодоръ Орловъ, Киро Пановъ, Иванъ Петровъ, Иванъ Пецовъ, Венедиктъ Поповъ, Стефанъ Поповъ, Тодоръ Пчеларовъ, Първулъ Първуловъ, Василъ Радоевъ, Димитъръ Радевъ, Петко Разсукановъ, Спиридонъ Рачевъ, Стоянъ Русевъ, Юрданъ Русевъ, Стефанъ Савовъ, Кирилъ Славовъ, Иванъ Соколовъ, Иванъ Таневъ, Петко Теодоровъ, Ганчо Торомановъ, д-ръ Цоню Тотевъ, Атанасъ Тричковъ, Христо Хаджиевъ, Цонко Харбовъ, Добри Харизановъ, Мехмедъ х. Хасановъ, Георги Христодоровъ, Христо Цаневъ, Илия Цвѣтковъ, Гавриилъ Понковъ, Никола Ченковъ, Христо Черешаровъ, Георги Шиваровъ, Алексн Щеровъ, х. Яхя Юмеровъ и Юмеръ Юсуфовъ)

Прѣседателтъ: Отъ 211 души народни прѣдставители присѣтствуватъ 97. Слѣдователно, има нужния брой, за да се смѣта засѣданието законно конституирано.

Ще пристѣпимъ къмъ дневния редъ.

Има думата г. Александъръ Малиновъ.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Има отпращено къмъ мене едно питане отъ севлиевския народенъ прѣдставителъ г. Петъръ Пешевъ, и искамъ само нахъсо да отговоря.

Прѣседателтъ: Има думата г. министърътъ на просвѣщенiето, за да отговори на питането.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Желая ли г. Пешевъ да си каже питането, или азъ да го упомена и да отговоря.

П. Пешевъ: Вис го прочетете. Азъ съмъ казалъ тамъ всичко, за каквото има да Ви питамъ.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Уважаемиятъ г. Пешевъ пита министра на народното просвѣщение за слѣдното: (Чете)

„1. Кои сж причинитѣ, дѣто не се открива новопостроеното училище въ махалата Боазтъ, Столенска община, Севлиевска околия, за да се обучаватъ въ него 70-тѣ дѣца отъ тая махала, а и досега тия дѣца се принуждаватъ срѣдъ люта и мразовита зима да отиватъ чакъ до с. Столтъ, 8—10 км. далечъ отъ домоветѣ имъ?

„2. Защо и досега не е отговорило министерството на молбитѣ отъ страна на училищното настоятелство и кметството на общината Столтъ, за откриване на новопостроеното училище, за което нужниятъ учителски персоналъ има достатъченъ въ тая община?“

Г. г. народни прѣдставители! По първия въпросъ — кои сж причинитѣ, дѣто туй училище и досега не е отворено — има да ви кажа слѣдното: махалитѣ Боазтъ, Столтъ, Свиланци, Дѣлъкъ, Дѣлбоки, Тренци, Акаджилари, дѣйствиелно, трѣбва да се съединятъ въ една община и да съставятъ една учебна община, въ такава смисълъ, щото дѣйстви-

телно не Столът да бъде средоточие, а Боазът. Това е безспорно. Прочее, въ Боаза би трябвало да се построи едно такова училище, което, като е най-централно място, да отговаря на тези училищни нужди. Училищното настоятелство въ Боаза, нито пък нѣкой други досега не се е погрижил да построи такова училище. Има едно частно здание приготвено, което би могло да послужи за такова едно училище; обаче, туй частно здание е било приготвено едва въ края на 1911 г. Ето защо, то е било прѣгледано много късно и училищния съвѣтъ не е докладвалъ за него. Това на първо място. На второ място е казано, че туй училище ще бъде клонъ на училището, което е въ Стола. Окръжният инспекторъ не е взелъ още мнѣнието на училищния съвѣтъ, обаче, съгласно чл. 38 отъ закона за народното просвѣщение, групирането на села за общо училище може да става само като се вземе мнѣнието на окръжния училищенъ съвѣтъ; това мнѣние не е взето. Въ селото нѣма дѣйствително приготвено здание за училище. Има, както казахъ едно здание частно, което не е училище, но което би могло да бъде приспособено за такова. Послѣ, едвамъ въ края на декемврий 1911 г. се е приготвило това здание. А най-важното нѣщо е, че не сж приготвили нито покаянина, нито пък пособия и помагала. Министерството по тия съображения не е могло да се съгласи, щото въ края на изтеклата година да се отвори туй училище, като клонъ, толкова повече, че ако се извикатъ ученицитѣ отъ Стола, тогава трѣбва да се направятъ слѣти отдѣления и да не могатъ да слѣдватъ както трѣбва въ училището.

Колкото се касае за втория въпросъ — защо и досега не е отговорило министерството — ще кажа на г. Пешева, че е отговорено още на 24 декемврий, че туй искане не може да се удовлетвори, обаче, взематъ се мѣрки — защото се признава, че Боазът е най-централното място — да се нареди тамъ отъ 1 септемврий т. г. не клонъ, но истинско общинско училище, за да може да прибере дѣцата, които се нуждаятъ тамъ отъ образование и които, сега, дѣйствително, ходятъ на доста далечно разстояние — туй, което ние признаваме. Тѣй че искането ще бъде уважено отъ 1 септемврий, когато ще бъдатъ удовлетворени всички изисквания на закона и на училищнитѣ наредби.

П. Пешевъ: Като нѣмамъ причини да се съмнѣвамъ, че това, което казва г. министърътъ, е вѣрно, азъ оставамъ доволенъ отъ неговитѣ обяснения.

Прѣдседателятъ: Има думата г. Александъръ Малиновъ.

А. Малиновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Моля да имате добрината да изслушате спокойно менъ и моитѣ другари. Като наши политически противници, които сте се наели по единъ не дотамъ редовенъ начинъ да бждете наши сѣдни, Вие имате несъмнѣното право да се отнесете така или иначе къмъ нашитѣ обяснения, но същевременно имате и единъ човѣшки дългъ — да ни изслушате.

Азъ се качихъ на трибуната, за да дамъ на уважаемото народно прѣдставителство обясненията си по всички онѣзи „държавни и вулгарни прѣстѣпления“, които прѣзъ повече отъ три години, като министъръ-прѣдседателъ на България, съмъ билъ извършилъ, било лично самъ, било съ съдѣйствието на своитѣ другари, сжко бивши министри. Азъ се колебаехъ, да-ли да мина мълкомъ, съ прѣзрѣние обвиненитѣ, които ми се хвърлятъ, да се защитя ли противъ тѣхъ, или, като остава настрана интерпелатора и неговата интерпелация, да навлѣза по-дълбоко, да се помъча да отгатна инспираторитѣ на тази интерпелация, цѣлитѣ, които отъ

тѣхъ се прѣслѣдватъ. Рѣшихъ, обаче, да изоставя послѣдното за по-послѣ: що сж дни, напрѣдъ сж. Понеже засега съмъ „обвиняемъ“ — тѣй се сложи работата — азъ дължа, прѣди всичко, да се защита отъ обвиненитѣ.

Г. г. народни прѣдставители! Ненадѣйно, за васъ, за правителството, за българското общество и най-вече за насъ, единъ день всички столични вѣстници се изпълниха съ единъ дългъ и обширенъ обвинителенъ актъ противъ правителството, което имахъ честта азъ да прѣдседателствувамъ, и противъ партията, на която това правителство се опираше — актъ, въ който грижливо бѣха систематизирани всички интриги, клевети, слухове, и — простете ми тази дума — дори гадости, които отъ толкова врѣме насамъ се сипятъ върху нашитѣ глави. Ударътъ дойде неочаквано, „изъ за угла“ би казалъ русинътъ. Замярквайки една вечеръ, ние не мислѣхме, че ще осъзмнемъ прѣдъ единъ политически пасъкъ вилъ. Докато той бѣше достояние на улицата, дотогава ние можехме да мълчимъ, но когато той биде удостоенъ съ честта да бъде прѣдметъ на разискване въ парламента, отъ уважение къмъ послѣдния, ние дължимъ отговоръ.

Г. г. народни прѣдставители! Противъ кого хвърлятъ обвинения? Противъ мене и всички мои другари. По обвиненитѣ, които се отдаватъ отъ интерпелатора на моитѣ другари, днесъ и ваши, въ парламента, нито дума. Тѣ сж тукъ; тѣ ще могатъ да кажатъ своето слово за свое оправдание. Но мой дългъ, като глава на демократическия кабинетъ, е да кажа, прѣди всичко, нѣколко думи за да отблъсна онѣзи обвинения, които се хвърлятъ върху тѣзи, които отсъствуватъ отъ парламента. Азъ имамъ прѣдъ видъ днешния пълномощенъ министъръ и прѣдставителъ на България въ Виена, другия пълномощенъ министъръ и прѣдставителъ на България въ Петербургъ и, най-послѣ, останалитѣ мои другари: г. генералъ Николаевъ и г. Ляпчевъ.

Г. г. народни прѣдставители! Слѣдъ този уводъ, азъ минавамъ направо къмъ прѣдмета, къмъ обвиненитѣ, които се сипятъ върху насъ. Като държавенъ обвинителъ, билъ съмъ поддържалъ, че систематическото нарушаване на законитѣ съставлява нарушение на конституцията, съставлява държавно прѣстѣпление. Да, тази теза съмъ защищавалъ прѣдъ държавния сѣдъ, и този послѣдния усвои моето разбиране на въпроса. Прѣдъ сжщия държавенъ сѣдъ съмъ защищавалъ и друга една теза, че подъ лична облага не се разбира само личната и непосредствената облага на министра, провиненъ прѣдъ закона, но и косвената. Това мое разбиране, обаче, на закона не биде взприето отъ държавния сѣдъ. За да защищавамъ тогава, както и днесъ, че нарушението на законитѣ е прѣстѣпление, ми е давало основание да мисля, че България е правова държава, защото държава, въ която не се пазятъ законитѣ, въ която послѣднитѣ се замѣсватъ съ „вжтрѣшно убѣждение“, съ „кефъ“ и „настроение“, не е модерна, не е цивилизована, не е правова държава. Тезата, която съмъ защищавалъ тогава, ще защищавамъ и днесъ, всекога.

Азъ, заедно съ другитѣ четирма другари, имената на които ви споменахъ, се обвиняваме, между многото друго, и въ това, че сме били нарушили законитѣ на страната, биле сме извършили държавно прѣстѣпление. Доказателства? Този, който отъ тази трибуна се нагърби, както ни каза г. министърътъ на финанситѣ, съ ролята, която не му е дадена, на държавенъ обвинителъ, сочеше за доказателства, отчетитѣ на Върховната смѣтна палата, и казваше: „Ето ги. Това сж документи, които изхождатъ отъ едно официално учрѣждение, тамъ сж зарегистрирани нарушенията на законитѣ, извършени отъ бившия министъръ-прѣдседателъ г. Малиновъ, тамъ

сж зарегистрирани, съ една рѣчь, неговитѣ прѣстѣпления. Той дължи оправдание на народното прѣдставителство, на българското общество, на своята съвѣсть и на своитѣ убѣждения, които той тъй ревностно е защищавалъ нѣкогашъ прѣдъ държавния съдъ. Да, дължа това оправдание. Но, г. г. народни прѣдставители — позволете ми тая бѣлѣжка — азъ мисля, че този, който се силасе на докладитѣ на Върховната смѣтна палата, не ги е челъ, защото въ тѣзи доклади има всичко, но нѣма посочени не-съмнѣни нарушения на закона, извършени било отъ мене, било отъ моитѣ другари. И, ако тѣ, тѣзи доклади на Върховната смѣтна палата, не се прочетоха тукъ, мой дългъ е да ги цитирамъ накратко, а вась да помоля да проверите при свободно врѣме моитѣ цитати.

„Прѣстѣпленията на Малинова и на неговитѣ другари сж зарегистрирани въ докладитѣ на Смѣтната палата за 1908, 1909 и 1910 г.“ — прочетохъ въ интерполацията на г. Папанчева. Това ме накара да взема тѣзи доклади, да ги прочета и да намѣри моитѣ прѣстѣпления. Намѣрихъ чужди, но мои — не.

Г. г. народни прѣдставители! Въ доклада отъ 1908 г. на Върховната смѣтна палата е отбѣлзано слѣдующото прѣрекание между министра на финанситѣ и Върховната смѣтна палата, а не нѣкое съзнателно нарушение на закона. Министерътъ на финанситѣ, който е искалъ да приложи закона за пробирание на златнитѣ и сребърнитѣ вещи, е поискалъ отъ Министерския съвѣтъ единъ кредитъ по чл. 126 отъ конституцията. Този кредитъ е билъ даденъ отъ Министерския съвѣтъ г. министру на финанситѣ и Върховната смѣтна палата сжщо, както и Министерския съвѣтъ, е разсудила, че такъвъ единъ кредитъ може да бѣде даденъ г. министру на финанситѣ за тази цѣль; но сжщеврѣменно Върховната смѣтна палата бѣлѣжи, че тъй като съ паритѣ, отпуснати по постановление на Министерския съвѣтъ, ще има да се купуватъ не само разни инструменти за пробирание на златнитѣ и сребърнитѣ нѣща, а сжщеврѣменно да се наематъ и чиновници, които да вършатъ прѣвидената въ закона работа, то за чиновницитѣ, казва Върховната смѣтна палата, трѣбваше въ съответния бюджетъ за 1909 г. да бѣде прѣвиденъ надлежния кредитъ. Министерътъ на финанситѣ е отговорилъ на Смѣтната палата, че такъвъ кредитъ за 1909 г. не е могълъ да прѣвиди, затова, защото не могълъ да прѣвиди изобщо, да-ли ще приложи закона, едно, и второ, че тѣзи лица ще трѣбва да се ангажиратъ отъ странство, защото той ги е нѣмалъ. Прѣреканieto между надлежния министъръ и Смѣтната палата по въпроса съ всичкото онова, що казахъ, се изчерпва. Това е то нарушението на закона и то не повече и не по-малко за лична облага.

Въ доклада за сжщата година на Върховната смѣтна палата сж отбѣлзани и други двѣ нарушения на закона, споредъ интерполатора, върху които привличамъ просвѣтеното внимание на народното прѣдставителство, за да види, доколко леко се гледа на министерската отговорност, какъ безцеремонно се дѣйствува спрѣмо насъ, които, тъй или иначе, сме заемали едно твърдѣ високо обществено положение. Всѣки обикновенъ български гражданинъ е по-защитенъ отъ закона, отколкото българскиятъ министъръ!

Г. г. народни прѣдставители! Азъ се обвинявамъ за това, че съмъ билъ продължилъ срока по единъ търгъ, за лична облага. Скандално е, когато тѣзи, които се наематъ да обвиняватъ, не си даватъ трудъ, поне да прочетатъ това, на което се ссилаватъ. Въ доклада на Върховната смѣтна палата е записано, че на 10 априлий 1906 г., когато съмъ нѣмалъ честта да бѣда министъръ на България, билъ сключенъ контрактъ между

Министерството на общественитѣ сгради и къщата Ганцъ и С-ие за доставяне на нѣкакви си стрѣлки. На 10 априлий 1906 г. е билъ сключенъ контрактътъ, а на 1 септемврий сжщата година срокътъ за доставяне на тѣзи стрѣлки е изтичалъ. Азъ станахъ министъръ слѣдъ сключването на този контрактъ, едва слѣдъ 19½ мѣсеца. Смѣтната палата констатира, че стрѣлките, които сж били заржчани въ 1906 г., е трѣбвало да бѣдатъ доставени прѣзъ септемврий сжщата година, а сж доставени едва на 31 октомврий 1908 г. Назначената на 21 ноемврий комисия е намѣрила, че стрѣлките трѣбвало да се приематъ, защото закѣснѣванията сж станали по вина на министерството. Върховната смѣтна палата е констатирала всички тѣзи нѣща, които ви излагамъ въ своя докладъ. Отъ него азъ ги научихъ, и то благодарение на интерполацията на г. Папанчева. Ако има прѣстѣпления въ това, що излага Смѣтната палата, адресътъ му е другъ. Той е въ срѣдата на онѣзи, които отъ тая трибуна вчерашния день отъ пладне до срѣдъ ноцъ признася своитѣ грозни филиппики противъ насъ.

Х. Поповъ: Не сж тъй грозни, както бѣха вашитѣ.

А. Малиновъ: Не дрънкай. — За какво прочее трѣбвало да глобя фирмата Ганцъ и С-ие?

Г. г. народни прѣдставители! Има второ едно констатирано отъ Смѣтната палата въ сжщия ѝ докладъ нарушение. То е още по-оригинално. Билъ сключенъ на 16 ноемврий 1905 г. контрактъ съ Matagache banque et C-ie за солъ, съ срокъ отъ петъ години. Върховната смѣтна палата, слѣдъ като министърътъ на финанситѣ е поискалъ 3.400 л. да плати солта, е констатирала, че, въпрѣки законитѣ на страната, въ 1905 г. е сключенъ контрактъ за петъ години, когато е трѣбвало да се сключи само за три години. Вина на моя другаръ, г. министърътъ на финанситѣ, е тамъ, че той е платилъ сумата 3.400 л. по единъ контрактъ сключенъ отъ неговия прѣдшественикъ!

Г. г. народни прѣдставители! Не съмъ ходилъ нито въ едно министерство, за да направя справка по тая материя, която тукъ дискутирамъ. Всичко, що ви говоря, говоря възъ основа на сжщия този докладъ на Смѣтната палата, който се потушаваше тукъ отъ г. Папанчева и въ който виждаме, какви грозни данни се съдържатъ за систематическо нарушение на законитѣ!

И тъй, по отчета на Върховната смѣтна палата за 1908 г. въ слѣдствие на едно и то само на едно прѣрекание съ нея, азъ съмъ нарушавалъ систематически законитѣ на царството и подлежа да бѣда маскарень прѣдъ васъ, прѣдъ българското общество. Не остава освѣнъ да се иска даването ми и подъ съдъ!

Повече въ отчета на Смѣтната палата за 1908 г. нѣма записано, на всички негови страници, отъ първа до послѣдна, не нарушение на закона, но прѣрекание между менъ и Върховната смѣтна палата.

Въ 1909 г. нарушението е слѣдното. На 7 февруарий 1909 г. е билъ произведенъ търгъ за доставка на подвижни мостове за гаритѣ Горна-Орѣховица, София и Бургазъ. Трѣбвало е тѣзи мостове да се доставятъ въ нѣколко мѣсеца, обаче, прѣди да се сключи контрактътъ съ надлежния доставчикъ, срокътъ на този доставчикъ е билъ продълженъ. Смѣтната палата констатира, че това е нередовно. Като прочетохъ отчета на Смѣтната палата — въ Дирекцията на желѣзницитѣ не отивахъ, не счетохъ за нужно да отида, защото, за да може човѣкъ да се освѣтли по тая работа, трѣбва да бѣде, ако не друго, поне грамотенъ — видѣхъ, че въ този отчетъ на Смѣтната палата е констатирано отъ нея самата, че макаръ търгътъ да е билъ произведенъ на 7 фе-

вруарий 1909 г., обаче едва на 27 сжщи се е съобщило на прѣдприемача, че търгътъ е останалъ върху него. И на 26 мартъ самъ прѣдприемачътъ е отговорилъ: „добръ, щомъ търгътъ се утвърждава върху мене, азъ съмъ готовъ да извърша доставката, но ще ми продължите срока за едни отъ мостовѣтъ съ единъ, а за други съ два мѣсеца. Министертвото, надлежнитъ, компетентнитъ въ случая люде, които сж се занимавали съ въпроса, сж намѣрили, и добръ сж намѣрили, *nota bene*, че срокътъ трѣбва да се продължи на прѣдприемача. Това е то държавното прѣстѣпление, друго въ отчета на Сѣмъната палата нѣма записано нито едно. Това сж то доказателствата, казваше ни г. интерпелаторътъ, като потупваше цитиранитъ отъ менъ доклади на Върховната сѣмътна палата, които г. Папанчевъ не само не е челъ, но нито даже е разрѣзалъ, за систематическото нарушение на законитъ, и то за лична облага. И какъ да нѣма лична облага, когато въ сжщия си докладъ Върховната сѣмътна палата констатира, че по онова врѣме, когато е ставалъ търгътъ — на 7 февруарий — имало и други кжщи, които сж искали да доставятъ сжщитъ прѣдмети по-евтино съ огромната сума отъ 900 л., ако имъ се даде единъ срокъ не отъ 2—3, а отъ шестъ и деветъ мѣсеца? Нарушенията констатирани отъ Сѣмъната палата съ цитиранитъ отъ мене случаи се изчерпватъ. Но, може би да ги има другадъ, защото на друго едно мѣсто въ интерпелацията се цитира и отчета на Върховната сѣмътна палата за 1910 г. Ето що говори тя: (Чете) „Върховната сѣмътна палата като взема прѣдъ видъ закона за отчетността по бюджета, закона за облагането и събирането на данъцитъ, закона за Върховната сѣмътна палата и окончателната сѣмътка за постѣпилитъ приходи и за изплатенитъ разходи прѣзъ бюджетното упражнение за 1910 г., въ засѣданията си на 12 и 22 ноемврий 1912 г., протоколи № № 59 и 62, установи, че изпълнението на бюджета за 1910 г. е станало съгласно надлежнитъ закони и правилници.“ По-нататъкъ, къмъ края завършва: (Чете) „Неправилноститъ, произлѣзли въ слѣдствие заповѣдитъ на разпоредителитъ по изпълнението на бюджета“ — това сж министритъ — „палатата е установила въ своитъ протоколни постановления и ги е съобщила на надлежнитъ разпоредители, отъ които сж получени удовлетворителни обяснения“. И тъй въ 1910 г. — не зная, но мисля — че за пръвъ пжтъ въ България Сѣмъната палата за едно бюджетно упражнение казва: ни една нередовност нито по едно отъ осемтъ министерства. И вие ме обвинявате въ систематическо нарушение на законитъ и искате моето даване подъ сждъ!

Х. Поповъ: Мога ли да Ви заблѣжа едно нѣщо?

А. Малиновъ: На Васъ не ще отговоря.

Х. Поповъ: Държавниятъ сждъ казва, че не трѣбва систематическо нарушение на законитъ, а едно нарушение е достатъчно. Недѣйте говори така прѣдъ Народното събрание.

Прѣседателътъ: Правя Ви блѣжка, г. Поповъ, да не прѣкъсвате.

Х. Поповъ: Юриспруденцията отъ него тъй е установила.

А. Малиновъ: Високопросвѣтени умнико, както Ви каза г. министърътъ на финанситъ, недѣйте ме прѣсича...

Х. Поповъ: Имамъ право; азъ най-много право имамъ — три дена и половина сме спорили, а сета Вие иначе говорите

А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ сжщитъ отчети и доклади на Върховната сѣмътна палата до васъ, до Народното събрание, се констатира още едно голѣмо нарушение на законитъ извършено отъ бившия министъръ на войната. Нарушението се състои въ това, че той, безъ да има надлежно отреденъ кредитъ въ бюджета, е ангажиралъ държавното съкровище съ постройката на помня на училище или на конюшня въ Горня-Баня на сума отъ 158.400 л. Той ималъ право да го ангажира по чл. 126 отъ конституцията и чл. 18 отъ закона за отчетността по бюджета само до 150.000 л., но, понеже е прѣвишилъ кредита съ 8.400 л., билъ нарушилъ закона. Г. г. народни прѣдставители! Добръ, това е едно прѣрекание между министра и Сѣмъната палата по тълкуването на чл. 18 отъ закона за отчетността по бюджета. Че по-тоя законъ може да се спори, азъ ще ви напомня онова, що става прѣди седмница или двѣ въ парламента. Азъ, който знаехъ, че Върховната сѣмътна палата иначе разбира чл. 18 отъ закона за отчетността по бюджета, когато министърътъ на общественитъ сгради, пжтицата и съобщенията искаше отъ камарата кредити до 200—300 или 500.000 л., за започване постройката на желѣзници въ разнитъ крайща на България, казахъ му тукъ: недѣйте иска този кредитъ отъ Народното събрание, нѣма защо да го вотира послѣдното, защото вие не ще можете да използвате този кредитъ, понеже Върховната сѣмътна палата ще ви посочи чл. 18 и ще Ви каже: какъ Вие започвате да строите една желѣзница безъ да имате прѣдварително нужнитъ планове, безъ да знаете точно колко ще струва, но която въ края на крайщата ще костува повече отъ 150.000 л.? Това е забранено отъ закона за отчетността по бюджета. И отъ мѣстото си молихъ г. министра на финанситъ и г. министра на общественитъ сгради да заличатъ въ извънредния бюджетъ на царството за тая година този кредитъ. Министърътъ на финанситъ тогава ми отговори: „Това тълкуване на чл. 18, г. Малиновъ, което давате, е неправилно“. Правилно или не, но, въ всѣки случай, то е възможно и понеже сме прѣдъ единъ въпросъ на тълкуване, може да става дума за прѣрекание между надлежния министъръ и Върховната сѣмътна палата, а не за нарушение на закона. Министърътъ не е само слѣпъ, послушенъ и безпрѣкословенъ изпълнител на всѣко тълкуване, което Сѣмъната палата дава на закона. Той дава окончателното тълкуване на закона, като поема отговорностъ и рискува да бѣде изправенъ тукъ, за да отговаря прѣдъ васъ. Вие ще имате по тая точка да кажете, да-ли бившиятъ министъръ на войната е нарушавалъ систематически законитъ на царството.

Къмъ бившия министъръ на войната азъ ще се повърна още единъ пжтъ, когато ще говоря за другитъ обвинения, които се хвърлятъ върху менъ и останалитъ ми другари — разумявамъ другаритъ, които отсъствуватъ отъ камарата, защото, пакъ повтарямъ, тѣзи, които присѣтствуватъ, ще кажатъ сами своята дума. Обвиняваме се въ това, че сме нарушили всѣки законъ на страната и то фискалитъ, както се изразява интерпелаторътъ, подъ които трѣбва да разбираме законитъ, които ограждатъ интереситъ на фиска. Защо? Защото били сме си послужили съ единъ свѣрхсѣмътенъ кредитъ прѣзъ 1908 г. за покупка на пушки, патрони и други пѣща на една крагла цифра отъ 8 милиона лева. Истина е, че прѣзъ тази година за назованитъ цѣли ние изразходвахме приблизително такава една сума; истина е, че този разходъ бѣше внесенъ въ Народното събрание за одобрение; истина е, че се вотира единъ законъ за 30 и нѣколко милиона лева, въ който законъ бѣха помѣстени и тѣзи суми, за които ви говоря.

Г. г. народни прѣдставители! Тукъ отъ тази трибуна се е разисквалъ въпросътъ: може-ли да се върши подобно „нарушение“ на законитѣ или не. И нѣкои, когато сж го вършили, сж се оправдавали съ „заплѣтеното международно положение“ на България. Азъ нѣма да се защитавамъ тѣй, азъ не ще кажа, че въ 1908 г., когато си послужихме съ свѣрх-смѣтенъ кредитъ, бѣха повикани подѣ знамената 100 хиляди души, бѣ мобилизирана VIII-та Тунджанска дивизия и пратена на турската граница — за това по-послѣ нѣколко думи — че врѣмената бѣха лоши. Бѣха добри. По важното е слѣдующето. Даннитѣ ви давамъ споредѣ една бѣлѣжка. Тази бѣлѣжка ми дава този, който нѣма възможность да дойде лично въ парламента за да защити себе си. Думата ми е за генералъ Николаева. Когато го обвиняватъ за нарушение на тѣзи закони, му казватъ: вие нарушихте законитѣ за лична облага; да, тя е доказана. Той, генералъ Николаевъ, прѣзъ тази, 1908 г., купи на търгъ патрони, които сж съ 20 и нѣколко лева на хилядата по-евтини отъ прочутитѣ хепови патрони, което прави една разлика отъ 675 хиляди лева. Забѣлѣжете, че въ това врѣме подѣ знамената се намиратъ сто хиляди души, мобилизации, България е въ надвечерието на една война, въ такова именно врѣме се прави търгъ и се купуватъ патронитѣ съ 20 л. на хилядата по-евтини, отколкото по-рано сж купувани. Това е едно. Второ, въ сѣщото врѣме се купуватъ пушки, и всѣка пушка се купува съ 24 л. по-евтино, отколкото е купувана прѣди това, въ по-спокойни врѣмена. Най-послѣ, по-късно отъ другъ кредитъ се купуватъ митралъози съ 2.000 л. по-евтино всѣка една, което прави една разлика отъ 176 хиляди лева. И тѣй, личната облага на генералъ-адютанта, на пълния генералъ отъ българската армия, г. Николаевъ, е, че той е купилъ по реда, установенъ въ закона, цитиранитѣ отъ мене припаси за армията по-евтино, въ сравнение съ минали доставки, и че е спечелилъ за българската хазна 1.179.000 л.!

Х. Поповъ: Анкетата ще докаже, че безъ търгъ сж купувани.

А. Малиновъ: Азъ бихъ съжалявалъ, ако изпадна въ рѣцѣтъ на анкетаторъ като Васъ. Азъ казахъ, че давамъ отчетъ на народното прѣдставителство и на обществото.

Х. Поповъ: Не бѣше врѣме сега — никой не ви обвинява. Нека стане анкета, че тогава говорете тѣзи работи. Азъ съжалявамъ, че прѣдседателството тѣй подведе работата, и заявявамъ, че, щомъ това не е интерпелация, трѣбва да дадете думата и намъ да говоримъ.

Прѣдседателъ: Ако искате бламъ за прѣдседателя, азъ съмъ тукъ.

Х. Поповъ: Не искамъ бламъ. Нему се дава възможность съ часове да говори и да се оправдава, а намъ се позволи да говоримъ само по 15 минути. Нека се констатира това.

Прѣдседателъ: Отдавна е констатирано.

Х. Поповъ: Какво? Че не е интерпелация ли?

Прѣдседателъ: Азъ Ви моля да не влизате въ прѣрѣкания съ прѣдседателя. Правя Ви второ напомняне и, слѣдъ това, ще приспособя правилника въ всичката му строгость.

Х. Поповъ: Можете. Въ това не се съмнѣвамъ. Но азъ констатирамъ, че вчера г. Папанчевъ постоянно се прѣсичаше, а сега господинътъ е неприкосновенъ.

А. Малиновъ: Да, може да се констатира, но не отъ Васъ. Тукъ присѣствуватъ освѣнъ Васъ и вашитѣ идейни по тоя въпросъ съмишленици, тѣзи, които виждамъ прѣдъ себе си и въ ложитѣ, и тамъ навънъ. Никога Вие — какъ бѣше г. Теодоровъ, забравихъ го — най-просвѣтениятъ човѣкъ въ България...

Министъръ Т. Теодоровъ: Нѣма най-просвѣтенъ човѣкъ. Памѣтъта много Ви измѣнява. Това бѣше вчера, не много отдавна, и Вие можехте да помните много добръ.

А. Малиновъ: Злѣ сте ме разбрали...

Министъръ Т. Теодоровъ: Нѣма нито „най“, нито „високъ“. Трѣбва да имате такова уважение къмъ г. Попова, каквото къмъ всѣки човѣкъ. Той, дѣйствително, е просвѣтенъ човѣкъ. Може идентъ да му сж криви, но то е другъ въпросъ; тѣхъ Вие можете да осъждате.

А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Казахъ, че, касателно нарушенията на законитѣ, извършени отъ бившия министъръ на войната, ще се повърна още единъ пѣтъ. Тѣзи „нарушения“, съ които ви занимахъ, въ интерпелацията не сж посочени, но тѣ за прѣвъ пѣтъ се привѣдоха тукъ отъ тази трибуна. Цитираше се в. „Дневникъ“. Слѣдъ като го процитираха, азъ се погрижихъ да го намѣря. Въ в. „Дневникъ“, каза ни г. интерпелаторътъ, сж изброени редъ дѣла, отъ които се вижда, че бившиятъ министъръ на войната не е пазилъ законитѣ въ страната. Тѣзи дѣла нѣмамъ подѣ ръка, не зная що има въ тѣхъ, но вчера г. министърътъ на финанситѣ ви каза: „Вие сте народни прѣдставители, вие имате право да отивате въ всѣко едно министерство и да правите документални справки, по въпроси, които тѣй или инѣкъ ви интересуватъ. Министърътъ не е въ правото да ви отказва тѣзи справки. Само досиета, въ които се сѣдържатъ държавни тайни, не могатъ да бждатъ достояние на отдѣленъ народенъ прѣдставителъ. По рѣшението на Народното събрание обаче и тѣ могатъ да бждатъ достояние и на отдѣленъ народенъ прѣдставителъ“. Свършено права е бѣлѣжката на г. министра на финанситѣ, но азъ се питамъ тогава: ако това, що пише в. „Дневникъ“, е истина, и ако едно секретно досие може да бжде достояние на единъ прѣдставителъ само по рѣшение на Народното събрание, какъ секретнитѣ досиета сж станали достояние на редактора на в. „Дневникъ“? Вие ще видите, че въ този брой на в. „Дневникъ“ се цитира дѣло № 14, тайно, друго № 14, частъ пета, тайно — забѣлѣжете, за 1908, 1909 и 1910 г. Цитира се друго тайно дѣло отъ артилерийската инспекция и страницитѣ му, точно отъ 20 до 33 въ дѣло № 7 и т. н. Народенъ прѣдставителъ не може да види секретно досие, а въ вѣстницитѣ може да се появи не само нумерътъ на секретното досие, но може да се цитира по единъ най-точень начинъ страницата, на която се намира регистриранъ извѣстенъ фактъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: И може всичко това да бжде неистина.

А. Малиновъ: Допущамъ, затова и говоря; изслушайте мисълта ми. — Или това е неистина, и тогава тя не трѣбва да бжде изнасяна тукъ, или това е истина, и тогава правъ е слухътъ, че всичкитѣ тѣзи секретни досиета — за миналитѣ години не ме интересуватъ, но за 1908, 1909 и 1910 г. — сж поставени на разположението на генералъ Савова.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Както ги е поставилъ на разположението на генералъ Савова и моятъ прѣдшественикъ генералъ Николаевъ.

А. Малиновъ: Азъ говоря за годинитѣ 1908, 1909 и 1910; за миналитѣ може, но прѣзъ тѣзи години г. Савовъ не е билъ министъръ.

Д-ръ В. Радославовъ: Отдѣ знаете това?

А. Малиновъ: Като напусна трибуната, ще ми повторите частно въпроса.

Д-ръ В. Радославовъ: Защото сжиятъ знае и отъ Васъ.

А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Не е истина, но много неистини се разправятъ въ сжия брой на в. „Дневникъ“, който ни цитира г. Паланчевъ. Тамъ се казва, че азъ и моитѣ другари сме ходили при г. д-ръ Данева, при г. министъръ-прѣдседателя и при другитѣ министри, за да ги молимъ за милостъ. Азъ се радвамъ на щастливия случай да протестирамъ по най-енергиченъ начинъ и противъ тази клевета — да оставимъ другитѣ настрана. Никого — тукъ сж и министритѣ, засѣдава и прѣдседателтъ, — не съмъ виждалъ прѣзъ всичкото врѣме, откато е постъпила тази интерпелация, за да говоря по този въпросъ съ тѣхъ. Избѣгвахъ всѣка срѣща съ тѣхъ, избѣгвахъ дори да идвамъ въ Народното събрание, за да се не срѣщнемъ и случайно да разисквамъ сжия въпросъ съ нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители. Ако искахъ да ги срѣщамъ, да ги диря, щѣхъ да ги намѣря. Скрупулитѣ ми отидоха до тамъ, щото, когато ме поканиха — направиха ми тази честъ отъ високото мѣсто — да присѣдствувамъ при отварянето на габровската линия, азъ отказахъ да отида, за да не се срѣщна тамъ съ държавния глава и съ министритѣ. Тѣзи, които ме обвиняватъ въ замеквания и подмилквания, правятъ го, защото изъ такива пжтища сж вървѣли. Не съмъ вървѣлъ изъ тѣхъ и нѣма да вървя. Дирете въ отчетитѣ на Смѣтната палата — архивитѣ сж у васъ — всждъ събирайте прѣстѣпленията ми, обвинявайте ме, но поне не дѣйте лансира лъжи, които, ако азъ не съмъ въ положение да опровергая, то поне тѣзи, които ме слушатъ, могатъ да ви кажатъ, че тѣ сж врѣхъ на всѣко безобразие.

Д-ръ В. Радославовъ: Безобразие нѣма въ Събранието, г. Малиновъ. И по-напрѣдъ го казахъ на г. Данева. Азъ протестирамъ противъ Вашитѣ думи. Тукъ „лъжа“, „безобразие“ и „маскари“ не може да се казва. Азъ не приемамъ това.

А. Малиновъ: Азъ не казахъ „безобразие“ по адресъ на Събранието, а казахъ го за това, че е писано въ интерпелацията.

Х. Поповъ: Прочетете го само, за да видите.

Д-ръ В. Радославовъ: Не може въ тази кама̀ра да има безобразие.

А. Малиновъ: Мене ме радва. — Послушайте още малко.

Х. Поповъ: Ако ми дадатъ думата, знай, какъ да ви отговоря. Ще Ви чета обвинителенъ актъ. Какво безобразие?

А. Малиновъ: За една минута у мене имаше колѣбание да отговарямъ ли на клеветитѣ или иначе да постѣпя . . .

Прѣдседателтъ: Има да Ви обърна внимание, г. Малиновъ, че врѣмето тече.

А. Малиновъ: Азъ ще свърша, г. прѣдседателю. Кѣмъ края съмъ. Искамъ само, колкото е възможно, да изчерпя това, което намирамъ въ интерпелацията.

Г. г. народни прѣдставители! Обвинявамъ се азъ съ г. Ляпчева и съ г. министра на финанситѣ — въ какво? — въ това, че, споредъ слуховѣтъ, били дадени на министра на финанситѣ 500 хиляди лева рушветъ, по поводъ сключването на заемъ съ Wiener Bank-Verein и други 700.000 л. на мене, Ляпчева и Такева. Тѣй се чувало, тѣй били говорилъ Куранда, като се прави аллюзия дори на двореца. Не знай, отъ дѣ идатъ тѣзи слухове, но имаше такива. Слухове имаше и въ миналото; по врѣме на конверсионния заемъ се казваше, че министъртъ на финанситѣ билъ взелъ рушветъ. Нѣма заемъ, който да се е сключилъ, и да не сж се появили въ обществото обвинения, че респективниятъ министъръ или неговитѣ колеги сж взели рушветъ. Тогава се казваше дори повече, че държавниятъ глава билъ се изразилъ съ не знамъ каква непохвална дума за г. министра на финанситѣ, която нѣма нужда да цитирамъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: То бѣше една голѣма лъжа.

А. Малиновъ: Каквато е и настоящата.

Х. Поповъ: Камбанарство, създадено отъ васъ! Безъ царя не можете двѣ думи да кажете. (Смѣхъ)

Министъръ Т. Теодоровъ: Пѣкъ тогавъ нѣмаше и заемъ.

А. Малиновъ: То е, именно, интересното, че бѣше проектъ. Въ интерпелацията се говори за заемъ, но дори не се знае, кога е сключенъ заемтъ и кога е имало само проектъ за такъвъ. Това е чудното. На едно мѣсто г. Паланчевъ разправя, че нѣкой си Христовъ и нѣкой си Буше въ Парижъ прѣдлагали да станатъ посрѣдници, за да се даде комисиона. Възможно е да сж го правили, както го правятъ по всички заеми. Въ всѣки случай, за щастие, заемтъ съ Crédit mobiliе въ Парижъ не стана. И вие ме поставяте тукъ да отговарямъ на разни скандални слухове! Когато подобни едни обвинения могатъ да се разискватъ въ парламента, когато такива едни измислици могатъ да се кроятъ, да се създаватъ и разпространяватъ отъ пресата, и човѣкъ да не може да се защити, наистина, какъ да кажа, г. г. народни прѣдставители, иде минута дѣйствително да се помисли, че въ тая страна по-добрѣ е да крадешъ, за да можешъ да издавашъ вѣстници, да създавашъ чрѣзъ тѣхъ настроения, да ръководишъ ужъ общественото мнѣние. Дотамъ, до отчаяние идва човѣкъ, г. г. народни прѣдставители! . . .

Х. Поповъ: Ами в. „Камбана“ и други?

А. Малиновъ: Но азъ съ едно искамъ да се защита противъ това гнѣсно обвинение. Все-таки, заемтъ сключенъ съ Wiener Bank-Verein, е заемъ, за който отъ тая трибуна и прѣдседателтъ на Народното събрание, и сегашниятъ министъръ на финанситѣ, и водителтъ на земеделската група г. Драгиевъ бѣха се изказали, и кой по-открито, кой по-маскирано бѣха казали: „той е заемъ, който направи прѣломъ въ политиката на напѣтъ заеми; той е първиятъ заемъ, който се сключи — като оставимъ заема al pari за откупуване на варненската желѣзница — съ най-високъ, относително, цесионенъ

курсъ, който се сключи безъ всѣкакви реални гаранции, и безъ покупки, и безъ всички онѣзи унижителни условия, при които по-напрѣдъ се сключваха нашитѣ заеми.“ Е добръ, ако по този заемъ, за който мнозина не вѣрваха — припомнямъ си дори, че когато се осуети заемътъ съ *Crédit mobilié*, много песимистически се питахе тукъ сегашниятъ уважаемъ прѣдседателъ на Народното събрание, да ли ще можемъ да сключимъ единъ заемъ на тѣзи условия, на каквито азъ разпращахъ тукъ като министъръ-прѣдседателъ, че мислимъ да го сключимъ; и при все това се сключи — ако, казвамъ, по този заемъ се е давало, какво ще се е взело по всички останали до този заемъ? ...

Г. г. народни прѣдставители! Нека подобни нѣща се пишатъ въ пресата, нека се разправятъ по улицитѣ, но нека имаме уважение единъ къмъ другъ, къмъ мѣстото, което заемаме, къмъ трибуната, отъ която говоримъ, и нека не приповтаряме подобни измислици, които дѣйствително унижаватъ не само лицата, които се визира въ интерпелацията, но унижаватъ и достойнството на българския министъръ, унижаватъ самата държава, подронватъ нейния кредитъ. Това е мосто на въпроса обяснение. Задоволително ли е то — не знамъ, но не тѣй трѣбва да се сложи въпросътъ. Който обвинява, той само на слухъ не може да се силае. И ако азъ бихъ желалъ да говоря за слухове тукъ, колко бихъ могълъ да кажа за всички ви!

Сега трѣбва да ускоря говора си, защото виждамъ, че врѣмето върви бърже, и да мина върху нѣкои отдѣлни обвинения, които се хвърлятъ върху г. г. бившитѣ министри.

Генералъ Николаевъ билъ опростилъ седемъ милиона лева глоби, наложени на Шнайдера. Азъ дължа отъ негово и отъ свое име да изкажа благодарностъ на г. министра на финанситѣ, задѣто той заяви, че никакви глоби не сж опрощавани, че този въпросъ и днесъ е висящъ. Да, г. г. народни прѣдставители, той е висящъ, но откакъ напуснахме властѣта и до вчерашния день, както „опростенитѣ“ седемъ милиона лева глоби, така и взетитѣ отъ мене 250.000 л. бѣха най-голѣмото оръжие за борба противъ насъ. Афиши за тѣхъ се разпенваха изъ улицитѣ прѣдъ великитѣ избори и прѣдъ изборитѣ за обикновеното Народно събрание; съ тия два „кова“ най-много се бориха хората, наши политически противници, противъ насъ. Милиони се опрощаватъ! Защо? Не за черни очи. Логиката е ясна. Е, защо трѣбваше толкова врѣме да се инсинуира, за да се дойде тукъ и отъ официалната трибуна да се каже, че това не е истина.

Г. г. народни прѣдставители! Позволете ми двѣ думи, за да допълня онова, което каза г. министърътъ на финанситѣ. Истина е, въпросъ за глоби има. Отъ насъ бѣ назначена послѣдната комисия — имаше много други — отъ най-добритѣ юристи, които служатъ по всички министерства, за да се произнесатъ по въпроса дължатъ ли се отъ Шнайдера глоби или не. Откакто сме напуснали властѣта — ето скоро една година — какво е направила тази комисия, не знамъ. Да-ли е рѣшила, че трѣбва да се глоби Шнайдеръ или е рѣшила, че нѣма основание, не ми е извѣстно, но ако вие се тревожите, че Шнайдеръ може да бѣде признатъ за отговоренъ спрѣмо българската казна и могатъ да му бждатъ наложени глоби, то азъ привличамъ вниманието на народното прѣдставителство върху слѣдующитѣ факти. Тѣхъ ще ги има прѣдъ видъ, и ги има, не се съмнѣвамъ, самото министерство. Министерството държи тази минута на разположението си единъ залогъ на Шнайдера отъ 2.598.651 л., по официална справка отъ Министерството на войната, и по друга една справка — споредъ справките, които е направилъ генералъ Николаевъ, къмъ 1 февруарий т. г. — други

още 6.502.493 л. — всичко близо деветъ милиона лева. Ако трѣбва да се глоби, прочее, Шнайдеръ, нека се глоби и да се задържатъ отъ тия 9.000.000 л. При насъ тѣ не сж опростени и при васъ не ще се опростятъ, ако не слѣдва. Тѣй ще постигнѣ всѣко българско правителство, и баснитѣ, които се създадоха около този кредитъ, се създадоха съ тия намѣрения, съ които намѣрения се фабрикуваха и много други новини, за да може да се дойде и да се каже: ето що пишатъ вѣстницитѣ; а на вѣстницитѣ трѣбва да държите смѣтка, защото тѣ били изразявали общественото мнѣние, а грѣши този, който не го консултира, който не се съобразява съ него. Г. г. народни прѣдставители! Трѣбва да сжнимъ общественото мнѣние; на неговитѣ разбирания, на неговитѣ желаниа трѣбва да се отзоваваме, но на клеветата, на измислицата, на тѣхъ трѣбва всички да се противопоставиме, иначе ако днесъ позорятъ насъ, утрѣ ще сторятъ същото съ васъ. За да бждешъ честенъ човѣкъ, малко е да не си вършилъ лоши работи; трѣбва да се поставишъ толкова високо, щото да можешъ да назовешъ нѣщата съ собственитѣ имъ имена и на клеветника не да ржкопѣшишъ, а да му кажешъ открито, че е такъвъ. Толкова по Шнайдера.

По мобилитѣ. Генералъ Николаевъ билъ купилъ мобили за 2.000 л. и съ адютанта си, съ разносната книга билъ ги прѣпратилъ на г. Ебнера. Има ли недостигнали суми въ ковчега на Военното министерство? Не. Какво отъ това, пакъ генералъ Николаевъ трѣбва да ги е открадналъ. Ако сме дошли, обаче, дотамъ, до възможностѣта и правдоподобността на подобни подозрѣния, въ такъвъ случай нѣма защо да възлагаме надеждитѣ си на държавния съдъ. Той не ще помогне. Очевидно, всичко е прогнано, всичко се е разкапало; очевидно, нашия общественъ строй е издѣно раздрусанъ; очевидно, идатъ бури и трѣбва да дойдатъ, та чрѣзъ сътресения да се озонира, да се оздрави обществената атмосфера. И тѣ ще дойдатъ, ако дотамъ сме стигнали. И азъ мисля, че нито вие, нито ние ще бждемъ борцитѣ тогава — ще бждатъ други. Азъ, обаче, гледамъ малко по-инакъ на България; азъ гледамъ малко по-инакъ и на настоящето, и на бждещето, и не вѣрвамъ, че дотамъ сме дошли, защото слѣдъ това нѣма съдъ — слѣдъ това има революция.

Х. Поповъ: Празни думи! (Смѣхъ) Сѣ съ това се хвалите — революция! Ще отидете прѣдъ държавния съдъ и повече нищо.

А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! За г. Паприкова, понеже той се обвинява заедно съ мене за нарушение на законитѣ и за неправилно изразходване на кредита отъ 250.000 л., ще кажа по-послѣ. Но има едно отдѣлно обвинение за него. Ние ритнахме, наистина, много години назадъ; отдавна по този начинъ бѣхме отвикнали да водимъ борба противъ политическия си противникъ; отдавна въ този парламентъ сж се слушали подобни нѣща и сж се прочитали подобни пасажѣ въ нѣкоя интерпелация като онѣзи що се срѣщатъ въ тази на г. Папанчева. Мизерно. Жената на г. Паприкова бѣла взела пари отъ мъжа си ужъ за дружество „Майка“ и не ги прѣдала по принадлежностъ. Жена безъ съвѣсть, мажъ поредѣченъ, а мъжа теглите подъ съдъ! Кого не намѣсихте тукъ? Насъ каляйте, обвинявайте, правете що щете, подъ съдъ ни дайте, но оставете на мира сѣмействата ни, за Бога. Вие, които говорите тукъ за развала, за развратъ, сѣяни ужъ въ обществото не знамъ отъ кои елементи, като сме тръгнали изъ този пътъ, изъ който е тръгналъ интерпелаторътъ, тѣ иматъ право да ни кажатъ това и съ основание, по нис тѣмъ — не. Повече за защита

на моя другарь г. Паприковъ не ще кажа; нека самъ той се защити и не отъ тая трибуна.

За г. Саллабашева има формулирано още едно отдѣлно обвинение — набърже го минавамъ — за с. Порязъ. Билъ съдѣйствувалъ да се заблуди народното прѣдставителство да не рѣши правилно въпроса. Но прочели ли сте закона, знаете ли какъ е уреденъ този въпросъ не отъ васъ, а отъ насъ? Прѣлистили ли сте дневникитѣ на Народното събрание, за да видите, че единъ пътъ е билъ внесенъ въпросътъ въ Народното събрание, слѣдъ това втори пътъ, и, като се е разбрало, че „братя Николови“ не е село, се е вземала земята имъ и че тя е въ рѣцѣтъ днесъ на държавата? Защо тогава около тоя въпросъ създавате разни слухове? За какво? Да ви кажа. Съ разпространяването на тия слухове не се гони друго, освѣнъ едно: да се дискредитира държавниятъ обвинителъ г. Данайловъ. Тукъ е възелътъ на Папанчевата интерпелация. Тукъ е точката надъ i-то въ въпроса, който ни занимава. Азъ не зная, какъ гледате на повдигнатия въпросъ, но нека ме чуе държавниятъ обвинителъ, чуите и вие, правителството: слѣдъ като е заподозрѣна честта на държавния обвинителъ г. Данайлова, той не може да бѣде такъвъ. Вие тукъ или ще му дадете калово вашето довѣрие, или ще трѣбва да му кажете, че трѣбва да напусне дѣлото. То не е на г. Данайлова, то не е дѣло само на демократическата партия. Въ доклада на анкетната комисиия личатъ подписитѣ на прѣдседателя на камарата и на г. министра на финанситѣ; тѣ, заедно съ насъ, сж казали, че дѣлото, за което е рѣчь, е дѣло на българското общество. Е добръ, българското общество не може да повѣри дѣлото си въ рѣцѣтъ на единъ „рушветчия“ и азъ призовавамъ този „рушветчия“, който е вънъ отъ камарата, да дойде тукъ и да сезира Народното събрание съ въпроса: имали неговото довѣрие или не.

Х. Поповъ: Той не е депутатъ. Нѣма право да бѣде...

Министъръ Т. Теодоровъ: Само защото г. Паланчевъ е внесълъ интерпелацията?

А. Малиновъ: Но, г. Теодоровъ, защо се правятъ всички тия работи?

Министъръ Т. Теодоровъ: Всичко това трѣбва да се счита, че не съществува, защото е неправилно внесено. Азъ го казахъ още отъ началото.

П. Папанчевъ: Отъ рапортитѣ на ревизоритѣ, които ревизираха Софийската градска община, се вижда, че той е замѣсенъ почти въ всички дѣла. Има съставени обвинителни актове, съ които е разтурена общината. Азъ ни най-малко не обвинявамъ г. Данайлова. Азъ го казахъ и вчера.

А. Малиновъ: Вѣрно е, оттеглено е обвинението, но съгласете се, г-да, че слѣдъ като го плюеа, тогава поискаха „pardon“. Може ли съ тази логика да се живѣе, може ли съ нея да се върви, може ли съ нея обществени работи и обществени въпроси да се разрѣшаватъ? Това искахъ да кажа. Впрочемъ, азъ казахъ това, което трѣбваше да кажа, останалото не е моя работа.

Г. г. народни прѣдставители! Нѣколко думи още. Азъ не мога да изчерпа всичко...

Министъръ Т. Теодоровъ: Това не е интерпелация и всичкото говорене е губене на врѣме.

А. Малиновъ: Вѣрно е, и азъ го признавамъ, че е губене на врѣме. Азъ казахъ вчера, че напълно сподѣлямъ вашето мнѣние, но защото ни изтезавахте 8 часа, дайте ни възможностъ и ние да се изкажемъ.

Г. г. народни прѣдставители! За г. Саллабашева се говори и това, че той билъ отѣнявалъ въ сѣщия парламентъ източнитѣ желѣзници за 19 милиона лева. Азъ ще ви кажа, за да го научите, може-би, за пръвъ пътъ, че прѣди това сѣщия ги отѣняваше само за 5½ милиона и сѣщиятъ же министъръ Саллабашевъ отиде та даде 42 милиона. Въпросътъ става подозрителенъ, но за този, който нищо не отбира отъ въпроса. Азъ нѣма да навлизамъ въ подробноститѣ на този въпросъ, че единъ министъръ като купува, всѣки пътъ ще казва, че това, което иска да купи, струва евтино; азъ ще ви обърна вниманието обаче върху друго, върху онова, което прѣди всичко трѣбваше да се забѣлѣжи отъ този, който е слѣдилъ политиката ни — върху начина, по който се ликвидира въпросътъ съ провъзгласяването независимостта на България и откупването на източнитѣ желѣзници. А този начинъ е слѣдниятъ. Слѣдъ прокламирането независимостта на България, започна се търгътъ между България и Турция, защото такова бѣше желанието на силитѣ, и като се започна отъ 800 милиона лева или приблизително толкова, стигна въ последната си фаза до 125 милиона лева, които ние трѣбваше да платимъ на Турция. Тази цифра се възприе отъ Англия, Франция и Русия, отъ Triple entente. Г. министъръ-прѣдседателъ каза, че единъ денъ щѣлъ да направи това достойние съ зелената книга.

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Не по тоя въпросъ, а по окупацонния дългъ на Източна-Румелия.

А. Малиновъ: Pardon! Ние заявихме, че и тая сума не можемъ да платимъ. Така или иначе, но ние фиксирахме — сега не му е мѣстото да влизамъ въ подробности, ще дойде денъ да се обяснимъ по това — обезщетението на 82 милиона лева като глобална сума. Та, слѣдователно, ще платите ли единъ милионъ за желѣзницитѣ и 81 милионъ за румелийската данъ, и обратно, 81 милионъ за желѣзницитѣ и единъ милионъ за румелийската данъ, отъ гледна точка на фиска, това бѣше безразлично. Въпросътъ бѣше другадъ и за това на врѣмето си се говори тукъ. Българското правителство даваше 82 милиона, а въ сѣщностъ сж 125 милиона, защото, знаете, че руситѣ платиха толкова. Тамъ е голѣмата, какъ да кажа, заслуга на Русия спрѣмо България и голѣмото щастие на България, че можешъ слѣдъ сполучливото транширане финансовия въпросъ, да заповѣда демобилизирането на VIII-та Тунджанска дивизия. Та, слѣдъ като се разрѣши финансовиятъ въпросъ на глобалната сума 82 милиона лева — въпросътъ за българското правителство се сложи така: какъ да спомогне въ разпрѣдѣлението на тая сума. На източнитѣ ли желѣзници да се помогне, задъ които стоеха банкери, отъ които България има нужда всѣки денъ, или да се помогне на Високата порта, съ която, всички тукъ проповѣдаме, че трѣбва да бѣдемъ въ най-приятелски отношения. Нашето посрѣдничество, въ разпрѣдѣлението на тая сума се поиска и ние споредъ силитѣ си дѣйствувахме, а за фиска, все щѣха да бѣдатъ 82 милиона лева. Да струваха желѣзницитѣ 18 или 81 милионъ, сѣ 82 милиона лева щѣха да се платятъ. Мисля, че съмъ ясенъ.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Г. Малиновъ! За мое лично освѣтление можете ли да ми кажете, защо откупихте линията, слѣдъ като я завзехте manu militari; ако имаште намѣрение да я купите, защо не я купихте 10 дена по-рано?

А. Малиновъ: Прѣди всичко, г. Провадалиевъ, трѣбва да знаете едно нѣщо, че на 6 септември ние използвахме щастливия случай, обяви се стачка,

и тази стачка ни даде поводъ да завземемъ желѣзницитѣ мапи militari и на 9 септември да кажемъ: да, ние ги вземахме подъ прѣдлогъ на стачката, но не можемъ да ги върнемъ. Вие казвате: „Защо 10 дена по-рано не ги купихте?“

Х. Поповъ: В. „Таймсъ“ обясни — защото сме били варвари.

А. Малиновъ: Моля да не ме прѣсичате. Както знаете, въ обществото се спорѣше, трѣбваше ли да ги завземемъ или не. Кой искаше да ги завземемъ и кой се противѣше, това ще каже бѣдѣщата история. Още има да приказваме; засега се задоволявамъ и съ това.

Г. г. народни прѣдставители! За г. Ляпчева има да кажа още нѣколко думи и ще свърша съ себе си, както виждате. Г. Ляпчевъ, понеже водѣлъ прѣговори въ Цариградъ, които сж се въртели около тѣзи въпроси, за които ви говоря, билъ прѣдатель, билъ виновенъ по чл. 154 отъ конституцията. Не остава освѣнъ да го накажете за прѣдательство. Азъ мисля, че едно подобно обвинение е не само несериозно, но е и смѣшно. Ето защо, противъ него азъ нѣма да защитавамъ бившия си другаръ г. Ляпчева.

Х. Поповъ: (Възражава нѣщо)

А. Малиновъ: Г. Поповъ, оставете. Искамъ да мина набързо всичко, защото времето, което ми е дадено, отива. Азъ искамъ просто да нахвърлямъ въпроситѣ.

Г. Ляпчевъ се обвинява, че билъ опустошилъ горитѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Хайде, зарѣжете го.

А. Малиновъ: Зарѣзвамъ го. (Смѣхъ)

Министъръ Т. Теодоровъ: Тѣй ще си остане, както е било онзи денъ. Всичко това нѣма да има никакъвъ ефектъ.

А. Малиновъ: Искать да кажа нѣщо, понеже тукъ се викаше за 4 л. за 20 л. и не зная какви още спекуляции на г. Ляпчева.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ съ нѣколко думи ще мина и кредита отъ 250.000 л. Азъ благодаря на г. министра на правосъдието, за дѣто той каза, че кредитътъ е изразходванъ и оправданъ. Азъ благодаря не за себе си, благодаря затова, че съмъ набавенъ, може-би, отъ нещастieto — не за мене, за други — да прочета всичко. Това бѣше моето рѣшение, но азъ мисля, че пакъ мой дългъ е съ нѣщичко да попълня думитѣ на уважаемия г. министъръ на правосъдието, като не прѣкрача позволеното. Прѣди да сторя това, трѣба да кажа, че и г. Апостоловъ отъ тази трибуна — това показва, че все таки пѣня г. Апостола — дори той, казвамъ, спомена за тѣзи 250.000 л. Ето, обаче, г. Генадиевъ, когато пледираше тукъ прѣдъ насъ своята кауза, що каза по този въпросъ.

Н. Апостоловъ: Що казахте?

А. Малиновъ: Казвамъ, уважавамъ Ви, и съжалявамъ, че дори Вие споменахте за тѣзи 250.000 л. Ето що каза по този въпросъ шефътъ на народно-либералната партия, г. Генадиевъ, въ миналото Народно събрание, когато се защищаваше. Що се казва отъ тази трибуна, а що се пише? Неуже-ли тази трибуна е толкова профанирана, че човѣкъ може да стигне дотамъ, што отъ нея самъ на себе си да пие? Въ дневницитѣ на XIV-то обикновено Народно събрание на стр. 3.220, въ протокола отъ 11 февруарий, г. Генадиевъ по този кредитъ отъ 250.000 л. казва: (Чете) „Въ тѣзи свръхсмѣтни кредити, които сте

гласували на 1909 г., напр., има една цифра, за която азъ говорихъ по-напрѣдъ — нѣма за какво да се връщамъ — на сума отъ 250.000 л., която не е обозначена абсолютно съ нищо. Азъ зная дѣ сж отишли паритѣ; никой не ги е взелъ въ джоба си, тѣ сж отишли за държавни нужди, а сж обозначени само съ многоточие, а на насъ казвате: точно не сте обозначили въ закона какво ще плащате, а само гласувате кредитъ. Това е направилъ г. министъръ-прѣдседателътъ — за какво ще го теглите подъ отговорностъ? За себе си ли е взелъ тѣзи пари?“ Тукъ, отъ тази трибуна, говори г. Генадиевъ, че той дори знае въпроса; знае този — трѣба да знае — който ме е замѣстилъ, знае онзи, който прѣдседателствува. Г. г. народни прѣдставители! Едно не ви ли е идвало на умъ на насъ, на дѣлото общество, да се запитате: ако г. Малиновъ не желае да публикува указа и постановлението на Министерския съвѣтъ, защото е заинтересованъ, неговитѣ замѣстници защо не направиха това? Документитѣ сж у тѣхъ и азъ ги призовавамъ отъ тая трибуна да ги публикуватъ, да ги направятъ обществено достояние.

Но само малко, колкото мога да кажа, защото тукъ се говори какъ сж оправдани. Постановлението не знамъ. Даже г. министърътъ на правосъдието забѣлѣза на г. Папанчева: „И тукъ ли клатите глава? Какво да кажа за г-жа Кръстева? Тукъ мога да кажа, че съмъ видѣлъ единъ документъ, а тамъ — това не мога да кажа. Искате да отговарямъ за този, който съмъ замѣстилъ, за неговото сѣмейство?“ Съжалявамъ, г. г. народни прѣдставители, че въ XV-то обикновено Народно събрание, когато страната се управлява отъ двѣ партии, отъ тази коалиция, сж възможни подобни работи, защото и вамъ ще ви посочатъ единъ денъ, че и вие сте вървѣли по този начинъ. Щомъ е позволено вамъ това, нѣма да бѣде запрѣтено на вашитѣ противници.

Двѣ думи по тия документи.

Г. г. народни прѣдставители! Постановлението на Министерския съвѣтъ, което е асж секретно и въ което е обозначена цѣльта на кредита, носи дата 27 февруарий № 19. Pardon! Прѣди да продължа, трѣба да отворя едни скоби. Слѣдъ като прочетохъ интерпелацията и като видѣхъ, че и тя се занимава съ въпроситѣ 250.000 л., само тогава рѣшихъ за пръвъ пѣтъ да се защитя, защото по тоя въпросъ ме обвиняваха отдавна, откакто напуснахъ властѣта, но никому и никога не съмъ отговарялъ. Разсждавахъ така: най-послѣ иматъ право хората да се борятъ съ каквито щатъ срдѣства. Такива сж политическитѣ, общественитѣ условия, при които живѣемъ. Всѣка уста нѣма да запушишъ; хваналъ си се на хорото, ще трѣба да гълтамъ и прахътъ му. Но когато сжщата клевета прочетохъ въ интерпелацията, която се депозира въ бюрото на камарата, тогава подадохъ заявление на г. министъръ-прѣдседателя, въ което казахъ: „Г. министъръ-прѣдседателю! Дайте ми, моля Ви се, прѣписи отъ всички книги, които се съхраняватъ въ Министерския съвѣтъ; дайте ми възможностъ да прочета още единъ пѣтъ досието, което се отнася до този въпросъ, за да тура край — тѣй е казано въ заявлението ми до г. министъръ-прѣдседателя — ...“

Х. Поповъ: На-ли не сте се сношавали съ тѣхъ?

А. Малиновъ: ... на шантажа, който става около тѣзи 250.000 л. Благодаря на г. министъръ-прѣдседателя. Официални прѣписи не ми се дадоха, но ми се разрѣши веднага да се тури на мое разположение дѣлото. Прѣгледяхъ го, и отъ това дѣло можахъ да си възобнова нѣкой нѣща. На 28 февруарий 1909 г., се държи постановление № 19. Присѣствуватъ всички министри. Защо отбѣлѣзвамъ този фактъ? Защото

вчера г. Папанчевъ тукъ, отъ тази трибуна, разправяше истории, като много други, които изнасяше прѣдъ васъ, че този кредитъ е билъ отпуснатъ на министра на външнитѣ работи г. Паприковъ. Не разбрахъ добръ, но, чини ми се, че въ негово отсъствие билъ съмъ взелъ тѣзи пари. Не е вѣрно, г. Папанчевъ, злѣ сж ви излъгали; кредитътъ не е отпуснатъ на министра на външнитѣ работи, а лично на менъ, министъръ-прѣдседателя. Това изрично е казано въ постановлението отъ 27 февруарий 1909 г. № 19. Въ него цѣлитъ сж изброени до една. Въ това сжщото министерско постановление е казано, че издадениятъ указъ на основание на това постановление не ще се публикува и съобразно съ това постановление, ние не го публикувахме. Вие, които управлявате България, държите архивата въ ржцѣтъ си, не остава освѣтъ да ги доведете до общо свѣдѣние. Указътъ № 1 не съдържа нищо друго отъ онова, което се съдържа въ постановлението; напротивъ, той е по-краткъ, отколкото постановлението отъ февруарий; той носи дата, както знаете, 7 мартъ 1909 г.

По-нататкъ, отъ г. Папанчева се разправя по кой начинъ азъ съмъ занесълъ въ кѣщи — забѣлжете — 160 хиляди лева. И тукъ, като чета тази интерпелация — азъ другаде не съмъ я видѣлъ въ пълния ѣ текстъ, прочетохъ я въ в. „Новъ вѣкъ“, него имамъ прѣдъ себе си — тамъ е казано, че словомъ „осемъ хиляди наполеона“, билъ съмъ задигналъ въ кѣщи. По една щастлива случайностъ, ще кажа азъ, тия пари никога въ мене не сж били и за това има документи. Азъ можехъ да взема паритѣ дори въ кѣщи и да ги пласирамъ отъ тамъ по прѣдзначението имъ, но повтарямъ, тѣ никога не сж били у менъ. Ето какъ; азъ ще назова датитѣ и нумерата, безъ да назовавамъ имената и цѣлитѣ. Сумата е била внесена въ Българската народна банка на разпореждане на министъръ-прѣдседателя. И на 24 мартъ...

Министъръ Т. Теодоровъ: Излишно е, г. Малиновъ, да говорите за датитѣ.

А. Малиновъ: Само нумерата на чековетѣ ще прочета.

Министъръ Т. Теодоровъ: Нѣма да послужи за нищо; излишно е.

А. Малиновъ: Азъ не бихъ говорилъ, но положението е таково.

Министъръ Т. Теодоровъ: Добръ, като мислите, че трѣбва да се каже, кажете нумерата.

А. Малиновъ: Ще прочета само нумерата, безъ датитѣ даже, понеже, дѣйствително, иматъ значение.

Х. Поповъ: И безъ нумерата, най-хубаво.

А. Малиновъ: Каква щастлива случайностъ, казвамъ, че по чековетѣ на банката мога да установя, че никога у Малинова не сж били паритѣ. Но тия чехове и по разпискитѣ ще прослѣдите дѣ сж отишли.

Министъръ Т. Теодоровъ: Нѣма защо да говорите по това. Трѣбва да бждете напълно удовлетворени, щомъ министерството казва, че сумата е оправдана.

А. Малиновъ: Азъ благодаря и щастливъ съмъ, че доживѣхъ минутата слѣдъ тѣзи изтезания, слѣдъ тѣзи скандали, да афиширатъ името ти и да го позорятъ, въ която тукъ тържествено да се признае, че съмъ билъ жестоко клеветенъ.

Г. г. прѣдставители! Корупцията не е въ Герча Бѣчваровъ, не е въ Галчева, не е въ никой вашъ

партизанинъ или депутатъ, който не знамъ съ коя учителка това или онова правилъ, корупцията е по-дълбоко...

Д-ръ А. Златевъ: Кажете на г. Муханова за артисткитѣ.

А. Малиновъ: Азъ говорихъ вече тукъ за корупцията като министъръ-прѣдседателъ прѣдъ XIV-то обикновено Народно събрание, азъ и тогава ви протѣгахъ ржка да я коренимъ, но не въ името на партизански страсти и политическо отмъщение. Дайте да се опомнимъ.

Г. г. народни прѣдставители! Нѣма да говоря повече. Азъ слизамъ отъ тази трибуна не като кающъ се грѣшникъ, не като човѣкъ, който иска милость — нѣмамъ нужда отъ нея, не я искамъ ни за менъ, ни за моитѣ другари — и азъ казвамъ тѣзи думи, не защото съмъ гордъ, а защото съмъ правъ. Но ако е нужно да се води борба, нека — ще я водимъ по всички фронтове: и противъ този, който дѣйствува открито, и противъ онѣзи, които и да сж тѣ, които дѣйствуватъ изъ засада. И не знамъ защо, но ми се чини, че въ послѣдния случай азъ ще имамъ изъ вашата срѣда повече политически съюзници, отколкото противници.

Г. г. народни прѣдставители! Доброжелатели отъ старо-либералната и младо-либералната партии ме съвѣтватъ: „Искайте анкета, въ нея ще намѣрите своето оправдание“. Не тѣмъ, а вамъ ще кажа: анкета не се назначава за това, защото я иска нѣкой, нито се осуетява, защото не се ще другиму. Изпълнете длѣга си. Тази е молбата ми. И друга една: правете всичко, но недѣйте става орджия на онѣзи, които иматъ желание морално всичко да подравнятъ въ тази страна, всичко да подведатъ подъ единъ знаменателъ, името на който е безчестие. Пазете не насъ, пазете България.

Х. Поповъ: Безчестieto е ваше!

П. Пешевъ и Н. Апостоловъ: Вие изгършихте беззакония и безчестия! (Шумъ)

Прѣдседателъ: Моля, г-да, пазете тишина.

А. Малиновъ: Защо се докачвате? Имена не съмъ назовавалъ.

Х. Поповъ: Вие казахте, че Министерството на вътрѣшнитѣ работи е вертепъ.

П. Пешевъ: Вие безчестите България.

Х. Поповъ: Безчестникъ! Той ще ни говори за честъ!

П. Пешевъ: Македонския фондъ ограбихте.

Х. Поповъ: Азъ ще наложа този македонски фондъ въ гърлото ви единъ день, за да видите кой е честенъ и кой не. Така било то!

Прѣдседателъ: Моля, седнете си на мѣстото, г. Поповъ. Недѣйте прѣкъсва.

Х. Поповъ: И съюзници ималъ тукъ! Прѣстѣпникътъ нѣма съюзници.

Н. Апостоловъ: Всеки трѣбва да отговаря за себе си и ако Вие сте чистъ, нѣма защо да искате съчувствието на другитѣ.

А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Пазете, казвамъ, не насъ, пазете вѣрата въ хората, че българскиятъ парламентъ може да различава истината отъ клеветата.

П. Пешевъ: Вие не я пазите. Вие помните какъ клеветихте цѣла България.

А. Малиновъ: Г. Пешевъ! Защо се докачате? Азъ за Васъ казахъ ли нѣщо?

П. Пешевъ: Какъ не Ви домиль за него? (Сочи г. Радославова) Човѣкътъ, който се е борилъ за България, Вие го безчестихте. И сега нѣмате срамъ! Какъ не Ви домиль за този човѣкъ, който е остарѣлъ, който е побѣлѣлъ да се бори за България! Вие направихте всичко, за да опозорите единъ български дѣецъ.

Прѣдседателъ: Г. Пешевъ, седнете на мѣстото си. Недѣйте прѣкъсва.

Х. Поповъ: (Къмъ г. Малинова) Историята ще каже кой е безчестенъ — Вие ли или той.

А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Вие сте свидѣтели, че азъ лица не визирамъ и за стария дѣецъ г. Радославовъ не говорихъ, и мене ме очудва защо тъй се скача отъ онова мѣсто. Азъ не споменахъ ни едно име.

Н. Апостоловъ: Защото другъ пътъ сте го казвали.

А. Малиновъ: Г. г. прѣдставители! Казахъ ви: пазете не насъ, защото положението, въ което днесъ се намираме, утрѣ ще се намѣрите вие, ако българскиятъ парламентъ не се издигне на онази висота, при която той не ще иска да разглежда всичко, което се фабрикува въ хотелъ „Петербургъ“, стая № 20. И да ви кажа. Азъ по едно врѣме мислѣхъ, че наистина не заслужава да се работи за тая страна, защото при днешнитѣ политически условия, и за добро и за зло, еднакво оплюватъ. Но, както бърже мина прѣзъ ума ми тази мисль, още по-бърже тя отлете и се замѣни съ вѣрата, съ дълбоката вѣра въ България и въ васъ, въ българския парламентъ, че той ще прави всичко, но нѣма да стане оръдие — нѣма да кажа на шантажъ — но на политическо отмъщение. Мене ме обвиняватъ. Може-би да съмъ прѣкалено гордъ, но азъ ще слѣза отъ тази трибуна при дълбокото съзнание, че още мога да бъда обвинителъ.

Х. Поповъ: Напразно, много се лъжешъ! Минаха онѣзи врѣмена.

Н. Апостоловъ: Стига да има човѣкъ малко повече куражъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Такевъ за лично обяснение.

М. Такевъ: (Отъ трибуната) Фактътъ, че инициаторитѣ на така наречената Папанчева интерпелация сж трѣгнали изъ единъ пътъ, противенъ на този, прѣвиденъ въ законитѣ на страната за търсене министерска отговорностъ, вториятъ фактъ, че въ тази интерпелация се прави историята на демократическата партия отъ 1886 г. насамъ, третиятъ фактъ, че въ нея се замѣсватъ имената на почтени дами, неимѣющи нищо общо съ управлението на демократическата партия, и най-послѣ фактътъ, че измежду 196 народни прѣдставители, принадлежащи на правителственото болшинство, измежду които се намиратъ хора съ високо образование, съ голѣмъ авторитетъ въ обществото, и съ голѣмо общественно положение, едвамъ можа да се намѣри единъ Папанчевъ да внесе въ този парламентъ прословутата интерпелация, всичко това, съчетано, даде на обществото пълното убѣждение, че това е единъ шантажъ политически, цѣлящъ да постигне шантажни политически цѣли. (Шумъ)

П. Папанчевъ: Само ти си способенъ да правишъ шантажъ.

Шантажътъ е демократическа доблестъ.

Прѣдседателъ: Моля, г. Такевъ, оттеглете си думата „шантажъ“.

Н. Николовъ: Тукъ всѣки може да говори за шантажъ, но не и Такевъ. Нека си омие по-напрѣдъ рждѣтъ отъ русенската сѣчъ и тогава да говори. Мѣстото му не е тукъ, а въ „Черната-джамия“.

Прѣдседателъ: Я си седнете Вие на мѣстото,

М. Такевъ: Ако нѣкой се счита оскърбенъ, азъ си оттеглямъ думата. И тогава, г. г. прѣдставители, когато още се говорѣше и се пишеше въ онази преса, която веднага запумѣ слѣдъ депозирането на интерпелацията, че тукъ, отъ тази трибуна, ще се изнесатъ факсимилета на документи, установяващи държавни прѣстѣпления, ще се изнесатъ официални данни, съкрушителни за бившето правителство, които ще докажатъ всички прѣстѣпления на бившия демократически режимъ, и даже тогава, когато всичко това се твърдѣше, обществото пакъ каза, че всичко това е една подозрителна работа. Но сжщото това общество, което вчера чакаше съ нетърпѣние да се изнесатъ отъ тази трибуна всички онѣзи „официални документи“, всички онѣзи „факсимилета“, за които се говорѣше въ заинтересованата преса, това общество биде изненадано, когато видѣ да се тропа на тази маса, и да се заявява, че всички „документи“ сж се състояли въ изрѣзки отъ 500 вѣстници, отъ онзи купъ вѣстници, които г. Папанчевъ ималъ „заслугата“, че систематизиралъ и прѣдложилъ вамъ на обсъждане. И така, документитѣ, факсимилетата, аргументитѣ се състояли въ всичката онази булевардна преса, която въ продължение на три години ситѣше хули и клевети и вършеше шантажъ противъ демократическото правителство.

Х. Поповъ: Бѣдното!

М. Такевъ: Това ще каже обществото толкова по-смѣло днесъ, защото има всичкото право да хвърли онѣзи подозрѣния върху чистоплътността на тази интерпелация, които то и по-рано имаше, защото нито единъ отъ обещанитѣ „документи“ и доказателствата не видѣ днесъ.

П. Папанчевъ: Ами Вие, отъ тази трибуна, сѣ вѣстници сте чели.

Н. Апостоловъ: Чакайте анкета, че тогава говорете.

М. Такевъ: Г. г. прѣдставители, вие видѣхте г. Папанчева да тропа тукъ и върху докладитѣ на Върховната смѣтна палата, но вие чухте сжщо така, че тия доклади изобличаватъ не насъ, а онѣзи, които ги цитиратъ въ своята интерпелация. Първи пътъ, откато България сжществува, въ доклада на Смѣтната палата се означава, че бюджетътъ на демократитѣ за 1910 г. е сключенъ абсолютно при спазване на всички правилници и закони.

В. Константиновъ: Говорете по общинскитѣ избори, г. Такевъ.

М. Такевъ: И тамъ ще дойда.

Прѣдседателъ: Оставете го, г-да, защото има на разположение само 15 минути.

М. Такевъ: Ето защо, г. г. прѣдставители, азъ можехъ прѣспокойно да слѣза отъ тази трибуна, безъ

да говоря нищо по-патайтъ. Защото на друго едно събрание казахъ, и тукъ ще повтора: не съмъ азъ, който трѣбва да опровергавамъ една клевета, менъ нанесена; трѣбва клеветникътъ да я докаже, и до-тогава, докогато той е лишенъ отъ тази възможностъ, азъ нѣма защо да се безпокоя.

Х. Поповъ: Доказано е, че сте разтурили 800 кметства, а за това нѣщо осъдихте г. Радославова.

Прѣдседателятъ: Моля, седнете си на мѣстото, г. Поповъ.

Х. Поповъ: Доказано е, че сте интернирали български граждани. (Глъчка)

Прѣдседателятъ: Моля, г-да, дайте възможност на г. Такева да говори.

М. Такевъ: Една българска поговорка казва: „На една кола грънци една сопа стига“. На онази кола грънци, прочее, която вчера тукъ се тупаше по досието и на онзи кошъ плѣва, който съдържа интерпелацията, една сопа и едно духване сж достатъчни, за да изчезнатъ.

Обаждатъ се: А-а-а!

Н. Апостоловъ: Я погледнете отатъкъ — министерската маса, г. Христова!

М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! изказвамъ съжаление, че когато противъ мене вчера се въведоха деветъ обвинения и се говори пѣлъ часъ и половина по мой адресъ, на мене се позволява само 15 минути, за да отхвърля всичко това! При все това, азъ вѣрвамъ, че ако вие ще бждете толкозъ любезни само 10 минути повече отъ 15 да ми дадете, азъ ще свърша.

Прѣдседателятъ: Не мога да Ви продължа времето.

М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Азъ ще почна отъ онѣзи факти, за които ви говориха тукъ, че тѣ сж вторични, че тѣхъ и малкитѣ дѣца по пѣтипата знаели, и казваше се вчера отъ тази трибуна: кой не знае, че Такевъ за ходенето си изъ България по изборитѣ на 25 май 1908 г. е получавалъ колосални пѣтни и дневни пари. Е добръ, г. г. прѣдставители, вмѣсто да се лансираше тази клевета, цѣше да бжде по-добръ, да отидѣше интерпелаторътъ въ Вжтрѣшното министерство и тамъ да попиташе счетоводството колко е получилъ Такевъ. И съмъ гордъ да ви заявя, че за обиколкитѣ ми изъ България, които правихъ прѣди 25 май по изборитѣ прѣзъ 1908 г., обиколки, които имаха за цѣлъ да свикамъ народа по публичнитѣ мегдани, да изложя програмата на правителството, начина на управлението, за тѣзи мои обиколки азъ не съмъ получилъ нито единъ сантимъ пѣтни и дневни пари. (Глъчка)

Н. Апостоловъ: Герчо Бъчваровъ ги получаваше заради Васъ.

Прѣдседателятъ: Тишина, г-да.

М. Такевъ: Като е така, ето, слѣдователно, какъ се възвеждатъ обвинения върху фантазии, обвинения, за които се говорѣше тукъ, че даже и малкитѣ дѣца ги знаели, а г. министърътъ не ги знаелъ. Г. министърътъ не ги знае, защото той знае, че това е клевета.

Х. Поповъ: За охраната на двореца кажете.

М. Такевъ: Второ лансирано противъ мене обвинение е, че щомъ съмъ постѣпилъ въ министерството, всички чиновници съмъ изволнилъ, и съ туй съмъ нарушилъ гаранциитѣ, прѣдвидени въ респективнитѣ членове отъ закона за чиновницитѣ. И по този пунктъ, колкото думи, толкозъ неистини, защото въ Министерството на вжтрѣшнитѣ работи има два вида чиновници: полицейско-административни и санитарни. Полицейско-административнитѣ чиновници, които се отчисляватъ и зачисляватъ непосредствено отъ министра, прѣимуществено сж окръжнитѣ управители и околийскитѣ началници, а секретаритѣ на околийскитѣ началници и пр. дребенъ персоналъ, се зачисляватъ и отчисляватъ отъ окръжнитѣ управители. Е добръ, азъ уволнихъ всички окръжни управители и всички околийски началници и ги уволнихъ на основание чл. 45 алинея втора отъ закона за чиновницитѣ, гласящъ: „Чиновницитѣ, които се назначаватъ съ указъ или министерска заповѣдъ, ако сж изслужили като чиновници или служащи поне три години, могатъ да бждатъ уволнени отъ длъжностъ, по рѣшение на дисциплинарния съвѣтъ, утвърдено отъ надлежния министъръ. Това, обаче, не се отнася до дипломатическитѣ и търговскитѣ агенти, окръжнитѣ управители, столичния градоначалникъ, околийскитѣ началници и личнитѣ секретари на министритѣ“. Прочее, законътъ за чиновницитѣ, както даде право на г. Людеканова и както даде право на всички министри на вжтрѣшнитѣ работи да уволняватъ окръжнитѣ управители и околийскитѣ началници, ми даде право да ги уволня и азъ. Слѣдователно, и това обвинение, което фигурира въ интерпелацията на първо мѣсто като злодѣяние, извършено отъ моя страна, вие виждате, че то е дѣяние абсолютно съобразно съ законитѣ на страната.

Трето обвинение: „Вис, г. Такевъ, казва интерпелаторътъ, разтурихте до 25 май 1908 г. 428 общини“. Дали сж 428 или сж 500, не е важно, г. г. прѣдставители, защото законитѣ на България позволяватъ разтурването на общинскитѣ съвѣти и прѣди изтичането на срока имъ.

Н. Николовъ: Единъ день прѣди избора.

М. Такевъ: Въпросътъ, прочее, е, дали това разтурване е станало съгласно законитѣ на страната.

П. Папанчевъ: Азъ Ви четохъ, че не е станало съгласно законитѣ.

М. Такевъ: И ако г. интерпелаторътъ не бѣ отишълъ да тарашува брошури, да събира телеграми, печатани въ вѣстницитѣ, а се бѣ отнесълъ до архивата на Вжтрѣшното министерство, той щѣше да види, че нито единъ общински съвѣтъ не е разтуренъ противозаконно.

Н. Апостоловъ: Вай, вай!

М. Такевъ: Вѣрно е, че слѣдъ разтурянето на нѣкои общини имаше оплаквания, че на този подписъ билъ фалшифициранъ, на онзи подписъ билъ не знаащо, оплаквания, каквито има и днесъ, каквито имаше и вчера, и завчера, и по-завчера.

П. Папанчевъ: Днесъ нѣма.

Прѣдседателятъ: Времето изтича, г. Такевъ.

М. Такевъ: Обаче, колчемъ е дохождало до мое то свѣдѣние, че такава община била разтурена съ прѣстѣпление, извършено отъ чиновникъ, този чиновникъ веднага е бивалъ изпращанъ въ прокурорския паркетъ. Прѣдъ мене случайно се намира в. „Воля“,...

Нѣкой отъ прѣдставителѣ: На-ли вѣстници не цитирате?

М. Такевъ: . . . който вчера ви цитираха. Въ него се казва, че Такевъ слѣдъ като разтурилъ общината на с. Стефанъ-Стамболово, Търновско, прѣзъ мѣсець августъ 1908 г. узналъ, че старшиятъ стражаръ съставилъ фалшивъ протоколъ. Веднага министъръ Такевъ заповѣдалъ да се прѣдаде старшиятъ на прокурорския паркетъ. Ако, слѣдователно, министъръ Такевъ ги е прѣдавалъ на прокурорския паркетъ, какъ вие ще го солидаризирате съ тѣхъ?

В. Константиновъ: Защо това не направихте за с. Източно-Шивачево, кждѣто общинскитѣ съвѣтници бѣха грамотни? Макаръ и да знаяхте, че тѣ не сж си дали оставкитѣ. Вие разтурихте съвѣта.

Прѣдседателъ: Моля, оставете оратора да се изкаже.

М. Такевъ: Това нѣщо, г. г. прѣдставители, ме принуди да внеса веднага въ закона едно измѣнение, гласящо: „само ония общински съвѣти ще бждатъ разтурени, подписитѣ на подавшиѣ оставка съвѣтници на които сж нотариално завѣрени“, за да нѣма неприяности и нареkania, каквито имаме днесъ. Това внесохъ азъ въ закона за градскитѣ и селскитѣ общини.

П. Петрановъ: Какво направихте за Бургазкия окръженъ съвѣтъ, г. Такевъ?

М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Още едно друго обвинение се лансира противъ мене. „Такевъ, се казва въ интерпелацията, е интернирвалъ почтени български граждани“. Заявявамъ най-категорически, че това твърдѣние е една клевета. Обратното е вѣрно. Когато поехъ министерството на вътрѣшнитѣ работи, азъ намѣрихъ маса свещеници и граждани, интернирани изъ четиритѣ кюшета на България, . . .

Н. Апостоловъ: Това не е вѣрно.

М. Такевъ: . . . и азъ ги освободихъ да си отидатъ по домоветѣ.

Н. Апостоловъ: Противното е вѣрно.

М. Такевъ: Можете да направите справка въ Министерството и ще видите, че азъ твърдя истината. По-късно, обаче, когато пакъ се започнаха движения по границата, когато ни обвиниха, че пращаме чети въ Македония и когато получихме прѣдставления отъ вѣнъ, че въ София сме организирали едно котило на хора, които искатъ да правятъ пертурбация въ Турската империя, азъ запрѣтихъ на петъ души несофийски граждани да живѣятъ въ София и около турската граница, като имъ прѣдоставихъ пѣлото царство, да отидатъ кждѣто щатъ другадѣ. (Възражения)

Г. г. прѣдставители! И друго обвинение се лансира тукъ — „комплотитѣ“. Азъ бѣхъ челъ неотколѣ въ единъ вѣстникъ, че Такевъ билъ уговорвалъ детронирването на княза, днесъ царъ Фердинандъ, и затуй даже билъ отишълъ въ Брюкселъ. Азъ мислѣхъ, че това е една вѣстникарска шега, но вчера отъ тая трибуна се каза, че министъръ Такевъ наистина готвилъ да убие царя и даже днешния министър-прѣдседателъ, почтения г. Гешовъ.

П. Папанчевъ: Не царя да убие.

М. Такевъ: Въ какво се състои този комплотъ, азъ не аная, обаче азъ имахъ честта да чета въ тази ка-

мара едно друго съобщение пакъ отъ единъ отъ онѣзи, на които бѣхъ запрѣтилъ да живѣятъ въ София, който билъ заявилъ прѣдъ единъ полкови командиръ, че азъ въ Дупница, въ къщата на покойния Христовъ, съмъ скроилъ и убийството на царя.

Прѣдседателъ: Нѣмате думата, г. Такевъ, врѣмето изтече.

М. Такевъ: Но по най-важния въпросъ — за македонския фондъ искамъ да говоря. Моля Ви се.

Прѣдседателъ: Понеже г. Такевъ бѣше прѣкъсванъ, давамъ му още три минути да се изкаже.

М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Най-голѣмото обвинение, което се хвърли противъ менъ, то е по тѣй наречения фондъ македонски. Прѣди всичко, бързамъ да заявя, че никакъвъ фондъ македонски не сществува.

П. Папанчевъ: Тѣй се нарича.

М. Такевъ: А ето какво сществува. Когато влѣзохъ въ министерството, намѣрихъ единъ свѣрхсметенъ кредитъ отъ 500.000 л., утвърденъ съ височайши указъ подъ № 14, съ заглавие: „За пострадалиѣ въ Македония българи“. На 16 януарий постѣпихъ въ министерството; малко по-късно трѣбваше вече да се започне изразходването му. Какъ, обаче, трѣбваше да се оправдае тая сума, като се касае за разходи, които ще ставатъ извънъ прѣдѣлитѣ на царството? По кой начинъ азъ, отчетникътъ на този фондъ, ще се оправдая, че сумата е правилно изразходвана? Този бѣ въпросътъ, който си зададохъ. За ориентирване върху него, потърсихъ да видя, дали нѣма прецеденти въ Вътрѣшното министерство, и намѣрихъ, че такъвъ единъ кредитъ е билъ отпуснатъ на 1903 г. отъ 600.000 л., на 1904 г. — 400.000 л., на 1905 г. — 150.000 л., на 1906 г. — 500.000 л., или всичко 1.650.000 л. Какъ, обаче, всички тия суми сж били оправдани?

Министъръ Т. Теодоровъ: Още има.

М. Такевъ: Г. министърътъ на финанситѣ ми казва, че има още единъ милионъ лева . . .

Министъръ Т. Теодоровъ: Азъ не казахъ единъ милионъ лева.

М. Такевъ: . . . вземени на заемъ отъ Земледѣлската банка, за да се дадатъ взаимнообразно пакъ въ Македония.

Министъръ Т. Теодоровъ: И още има. (Смѣхъ)

Н. Апостоловъ: И всички сж оправдани. Ако не бѣха оправдани, щѣхте да ни дадете подъ съждъ. Значи, всичко е редовно изразходвано. Кажете, какво станаха нашитѣ 500.000 л., които ние гласувахме и оставихме на васъ?

Прѣдседателъ: Недѣйте става причина да се продължава врѣмето за говорене на г. Такева.

М. Такевъ: И така, търсѣхъ да намѣря, какъ сж оправдавани тѣзи суми, и намѣрихъ, че тѣзи суми сж оправдавани съ „постановление на Министерския съвѣтъ“, изпращано въ Върховната смѣтна палата, като единственъ оправдателенъ документъ. Когато, обаче, потърсихъ въ счетоводството да видя, дали има нѣкакъвъ правилникъ въ това министерство за тоя начинъ на оправдане тия суми, защото знаехъ, че чл. 95 отъ закона за отчет-

ността гласи: (Чете) „Правилата за издаване платежни заповѣди и делегации, начинътъ за съставянето и изплащането имъ, както и способътъ за оправдаване на разносикътъ, ще се опредѣлятъ отъ министра на финанситѣ въ правилникъ за приспособление закона за отчетността по бюджета, въ правилникъ за способа на произвеждането държавнитѣ разноси и за документитѣ, които трѣбва да ги оправдаватъ, и въ правилникъ за държавнитѣ ковчежничества“, такъвъ правилникъ въ министерството азъ не намѣрихъ. И тогазъ се обърнахъ къмъ г. министра на финанситѣ да го попитамъ, какво трѣбва да се направи, какъ трѣбва да се постѣпи за оправданieto на тази сума. Министерътъ на финанситѣ, въ споразумѣние съ всички контролни финансови учрѣждения, издаде едни наредби, височайше утвѣдени, въ които приблизително се възприема системата, която бѣ практикувана, а дотогава именно каквито документи могатъ да се доставятъ — а могатъ и да не се доставятъ такива — ще се прѣдоставятъ на Министерския съветъ; осемъ души министри ще прѣгледатъ тѣзи документи и, като намѣрятъ разходитѣ за правилни, ще издадатъ постановление, че сумата е правилно изразходвана. Това постановление ще се изпрати на Върховната смѣтна палата, и тя ще го приложи къмъ платежната заповѣдъ за оправдание на сумата.

Г. г. прѣдставители . . .

Прѣдседателъ: Свършвате ли, г. Такевъ.

М. Такевъ: Още двѣ думи.

Прѣдседателъ: Нѣма вече врѣме.

М. Такевъ: По този начинъ се оправда сумата отъ 500.000 л., за която ви говорихъ.

Прѣдседателъ: Нѣмате вече думата, защото врѣмето изтече.

М. Такевъ: Г. прѣдседателю! Позволете и по този въпросъ двѣ думи.

Г. Губидѣльниковъ: Нѣмате право да нарушавате правилника.

М. Такевъ: Моля Ви, г. Губидѣльниковъ, противъ мене се говори часъ и половина, а менъ ми даватъ само 15 минути.

И тогава, когато почна много да се приказва по тази сума, азъ събрахъ всички документи, които имахъ подъ ръка, и ги пратихъ въ Върховната смѣтна палата съ писмо № 5.611 отъ 2 септемврий 1910 г., въ което изрично е казано: (Чете) „Макаръ че разрѣшениятъ на повѣреното ми министерство прѣзъ 1908 г. свѣрхсмѣтенъ кредитъ съ указъ № 14 за пострадали въ Македония българи, на сума 500.000 л., както и безотчетния фондъ и тоя по обществената безопасностъ прѣзъ 1908, 1909 г. и отъ 1 януарий до 1 юлий т. г. сж оправдани прѣдъ Върховната смѣтна палата, при все това, при настоящето имамъ честъ, Господине Прѣдседателю, да Ви изпрати въ една връзка запечатани документитѣ по тия разходи на съхранение въ палатата, като Ви моля, прѣдъ видъ голѣмата държавна важностъ на тия тайни документи, да ги държите въ най-голѣмъ секретъ и подъ ключъ“. И така писахъ, защото бѣха почнали да се печататъ документи отъ по-раншнитѣ суми, та да се не прѣдизвикатъ неприятности. Върховната смѣтна палата съ писмо № 6.028 отъ 4 септемврий 1910 г. ми съобщи, че нѣма защо тия документи да се изпращатъ въ палатата, защото сумитѣ сж вече правилно оправдани.

Н. Апостоловъ: Съ министерско постановление.

М. Такевъ: По този начинъ, г. г. прѣдставители, всичко онова, което вие искате отъ мене да прѣмине прѣзъ всички надлежни контролни учрѣждения, прѣмина. Азъ се питамъ сега, когато всичко това е извѣстно и се намира въ архивата на Вжтрѣшното министерство, и въ архивата на Върховната смѣтна палата още, бѣше ли умѣстно отъ тази трибуна да се произнасятъ ония тежки обвинения противъ мене: „Вие разграбихте македонския фондъ“? Какъ можете да допуснете, за честта на този и на утрѣшния кабинетъ, че десетъ души министри могатъ си подѣлятъ държавна сума?

Прѣдседателъ: Свършихте ли, г. Такевъ? Има думата г. д-ръ Тодоръ Кръстевъ.

М. Такевъ: Свършвамъ, г. прѣдседателю; само една дума.

Прѣдседателъ: Нѣмате вече врѣме. (Звъни)

П. Папанчевъ: Ето списъка, г. Такевъ.

М. Такевъ: И ако менъ се даватъ само 15 минути да говоря и да отхвърля упрецитъ, това показва, че и прѣдседателство, и правителство, и вие, г. г. прѣдставители, считате, че лансиранитѣ противъ насъ подозрѣния сж неоснователни. И прѣди да слѣзъ отъ тая трибуна, азъ ще заявя: не се боя отъ тази интерпелация, защото азъ принадлежа на демократическата партия, на тази партия, шефътъ на която, Петко Каравеловъ, благодарение на единъ шантаженъ процесъ, четири години лежа въ „Черната-джамя“; Трайко Китанчевъ, пакъ благодарение на такъвъ шантаженъ процесъ, лежа три години; но има ли днесъ чловѣкъ въ България да каже, че Петко Каравеловъ е убиецъ, че Трайко Китанчевъ билъ такъвъ? Съ това убѣждение слизамъ отъ тази трибуна, като добавямъ: борилъ съмъ се 20 години честно и безкористно за свободата на българския народъ; ще се боря дотогазъ, докогато ми държатъ краката, и ще пиша, докогато ржката ми държи перото, и вѣрвамъ, че правдата и истината ще възтържествуватъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. д-ръ Тодоръ Кръстевъ.

Д-ръ Т. Кръстевъ: Понеже ще говоря само 15 минути, ще говоря отъ мѣстото си.

Прѣдседателъ: Ако можете въ петъ минути да свършите, ще ме задължите много.

Д-ръ Т. Кръстевъ: По правилника имамъ право да говоря 15 минути.

Прѣдседателъ: Имате думата.

Д-ръ Т. Кръстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Интерпелацията на г. Папанчева четохъ въ вѣстникътъ. Знаете, че когато се прочете въ вѣстникътъ, г. Малиновъ направи въпросъ прѣдъ г. прѣдседателя: направена ли е такава интерпелация или не. Тогава се отговори, че такава интерпелация нѣма. Въ слѣдующето засѣдание г. Маджаровъ съобщи, че има подобна интерпелация, обаче не я прочете да чуемъ какво пише тази интерпелация. Въ вчерашното засѣдание азъ очаквахъ г. Папанчевъ да каже нѣщо и по отношение на мене, обаче азъ не чухъ нищо да се каже за мене. Но г. Папанчевъ, ако не каза нищо по отношение на мене, не оттегли поне интерпелацията си. Въ всѣки случай, оттеглилъ или неоттеглилъ интерпелацията, азъ мисля, че трѣбва да дамъ обяснения по извѣстни работи,

по известни факти, които се авансиратъ, защото, споредъ моето мнѣние, тази интерпелация, ако щете, прѣди всичко, имаше за цѣль да се публикува най-напрѣдъ въ вѣстникитѣ, и прѣди да влѣзе въ рѣцѣтъ на прѣдседателството, тя излѣзе въ вѣстникитѣ. Азъ мисля, че ако тя официално не е четена, г. Папанчевъ не я поддържа. Но г. Папанчевъ поддържа други обвинения противъ мене. И менъ ми се чини, че г. Папанчевъ нѣма защо да се сърди, когато му говорятъ, че той прави шантажъ, ...

П. Папанчевъ: Ще Ви кажа по-послѣ, кой прави шантажъ.

Д-ръ Т. Кръстевъ: ... защото за г. Папанчева се каза, че той е старъ парламентъоръ, че той е старъ адвокатъ и, слѣдователно, знае най-елементарнитѣ парламентарни правила. Той знае, че по една интерпелация, която се отправя къмъ единъ министъръ, длъжностъ е на министра да направи справки по тѣзи обвинения, по тѣзи запитвания, които му се правятъ. А г. Папанчевъ не прави това. Той не поддържа тази интерпелация; той поддържа свършено други нѣща — поддържа обвинението, че съмъ билъ ималъ нѣкакво участие, до колкото азъ можахъ да чуя, или, че съмъ участвувалъ въ фердинандовската случка. Това е обвинението, което се хвърля срѣщу мене.

Прѣдседателъ: Такова нѣщо въ писмената интерпелация нѣма.

М. Такевъ: Вчера г. Папанчевъ каза отъ трибуната.

Д-ръ Т. Кръстевъ: Вчера, когато развиваше интерпелацията си, го каза.

Прѣдседателъ: Въ писмената интерпелация нѣма такова нѣщо казано за Васъ.

Д-ръ Т. Кръстевъ: Азъ казвамъ, че по отношение на мене интерпелацията не е сериозна, защото г. Папанчевъ знае тѣзи работи, че когато се пита единъ министъръ за нѣщо, трѣбва за него да стане въпросъ, а не като се изправи тукъ да стане въпросъ, за който министърътъ не може да направи справка. Та, казвамъ, че г. Папанчевъ, когато тѣй постѣпва, да не се сърди, като му се казва, че той не гледа сериозно на въпроса и че могатъ да се намѣрятъ хора, които да му кажатъ, че неговата интерпелация не е сериозна работа, а шантажъ.

П. Папанчевъ: Сѣдебнитѣ власти въ Пловдивъ сж констатирани убиството.

Д-ръ Т. Кръстевъ: Азъ не знаа, защо г. Папанчевъ пита г. министра, ако сѣдебнитѣ власти сж констатирани. И наистина, какво може да каже г. министърътъ на правосѣдието повече, ако Вие имате провѣрени отъ сѣдилището данни, ако Вие имате свидѣтелски показания или нѣкакви писмени доказателства. Защо питате министра? Министърътъ може ли да знае тѣзи данни? Ами Вие сами направете тогава прѣдложение. Асж Вашето запитване не издържа сериозна критика. Вие приписвате на мене известни прѣстѣпления, за които имате най-достовѣрни свидѣтели; Вие посочвате за свидѣтель единъ народенъ прѣдставителъ. Четохъ въ вѣстникитѣ, че за моитѣ прѣстѣпления и г. Генадиевъ е казалъ. Ами че вие, като имате единъ свидѣтель, който е народенъ прѣдставителъ, единъ свидѣтель, който е бившъ министъръ, човѣкъ съ видно обществено положение, не знаа защо питате г. министра на правосѣдието: „Извѣстно ли Ви е това“? Направете прѣдложение и дайте ме подъ сѣдъ;

нѣма нужда отъ анкета, нѣма нужда отъ това, което казваше г. Папанчевъ: „Анкета, анкета“. Какво ще изкара анкетата? Анкетата вие я имате; защо не направите прѣдложението? И асж запитването, което прави г. Папанчевъ, поне по отношение на мене, нѣма абсолютно никакъвъ смисълъ. И вчера тукъ, за съжаление, се намѣриха хора, бивши министри, водители на нѣкакви партии и групи, които поддържаха гледище, което не може да се поддържа. Гледището на г. Теодорова и на г. Абрашева бѣше много правилно. Вие не можете да питате министра за бивши министри, които сж паднали, и да искате сега тукъ нѣкаква политическа отговорностъ.

Х. Поповъ: Като че това е персийски парламентъ, да не питаме за миналото!

Д-ръ Т. Кръстевъ: Персийско е това, което вие правите: да-питате какво е станало прѣди 20 години въ единъ-кое си министерство и да искате да вземете дневенъ редъ да осѣдите министра.

Г. г. народни прѣдставители! По отношение на мене се хвърлятъ конкретни данни, и затуй се постарахъ да взема официални удостоверения отъ надлежнитѣ учрѣждения, за да видите, възможни ли сж тѣзи работи. На менъ се приписва, че азъ съмъ взелъ 4.000 л., и то чрѣзъ жена ми, или жена ми е взела 4.000 л. за една концесия на една аптека. Които господа знаятъ какъ се даватъ концесии за аптеки — ако има лѣкари помежду васъ, тѣ знаятъ — ще знаятъ, че такова нѣщо не е възможно. Че азъ не съмъ билъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи, за да мога да въздѣйствувамъ на Медицинския съвѣтъ да направи нѣщо! Па, независимо отъ туй, Медицинскиятъ съвѣтъ се състои отъ такива почтени хора, отъ такива стари лѣкари, щото азъ, макаръ министъръ, па и днешниятъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи едва-ли би могълъ да укаже нѣкакво влияние за даване на тази концесия. Но не е тамъ работата. Работата е, че никаква концесия въ наше врѣме не е била дадена. Азъ, щомъ като четохъ това запитване, дойде ми на умъ, че въ Станимака, който не е далечъ отъ Пловдивъ, има една единствена аптека, и тя е на Начева, нашъ приятелъ и прѣдседателъ на демократическото бюро. Друга аптека нѣма. Затуй азъ се отправихъ къмъ Санитарната дирекция да ми даде едно удостоверение. Г. директорътъ ми каза, че „концесии се даватъ не за пръвъ път; давани сж, ама не сж вземани. И днесъ имаме една вакантна концесия въ Станимака“. Азъ казахъ: „Дайте ми тогава едно удостоверение, и той ми издаде слѣдующето удостоверение подъ № 1.169 отъ 9 февруарий 1912 г. (Чете) „Удостоверение. Дирекцията на народното здраве дава настоящето на пловдивския жителъ Т. Кръстевъ, въ удостоверение на това, че прѣзъ 1908 г. не е имало вакантна концесия за аптека въ гр. Станимака, обаче прѣзъ 1909 г. и 1910 г. е имало двѣ вакантни концесии за аптеки, отъ които едната на закрилата аптека на А. Лимонидисъ, послѣдователно е била давана на Станимакската община, на аптекаритѣ Барухъ Яковъ и А. Клайчъ, но които сж се отказвали отъ нея. Друга концесия е била обявена за вакантна прѣзъ 1910 г. и е дадена съ заповѣдъ подъ № 42 отъ 18 януарий 1911 г. на аптекаря В. Желѣзовъ“. Слѣдователно, втората аптека е дадена, и днесъ има още една вакантна концесия за аптека. Питамъ се тогава, кой ще е този, който ще даде пари, за да му се даде една концесия на аптека, когато има двѣ концесии свободни, когато едната отъ тѣхъ е давана на толковъ души, и тѣ сж се отказвали, и най-послѣ едната е била взета прѣзъ 1911 г. а другата е още незаета?

Г. г. народни прѣдставители! Това трѣбва да е казалъ г. Генадиевъ, и човѣкъ трѣбва да бѣде та-

къвъ прѣстѣпенъ типъ, като г. Генадиева, за да излъже съ такива твърдения да говори, че дѣйстви-телно жена ми е взела 4.000 л. за тая концесия на аптека.

Д. Петковъ: Откъдѣ-накъдѣ обвинявате Генадиева?

Д-ръ Т. Кръстевъ: Защото четохъ за тѣзи обвинения въ в. „Воля“, който е органъ на г. Генадиева.

Х. Поповъ: В. „Камбана“ е вашъ органъ и всѣки день ни псува; какво отъ туй?

Д-ръ Т. Кръстевъ: Ти мълчи.

Х. Поповъ: Най-честнитѣ хора тамъ ги позорито. Генералъ Фичевъ и други всѣки день ги позорито. Това е вашето камбанарство.

Д-ръ Т. Кръстевъ: Защо говоришъ това на мене?

Х. Поповъ: Създания такива, като турското ени-черство! (Смѣхъ)

Прѣдседателтъ: Моля, недѣйте прѣкъсва. — Свършихте ли, г. Кръстевъ?

Д-ръ Т. Кръстевъ: Не.

Г-да! И друго едно обвинение се хвърля върху мене, че съмъ взелъ 2.000 л., за да прѣмѣстя помѣщението на мировитѣ сѣдилища въ друго помѣщение — въ помѣщението на нѣкой свой приятель.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ взелъ тукъ едно удостоверение, което ще ви говори много само по себе си. Когато изтекоха сроковетѣ на наема на 1 януарий 1910 г., тогава всички домопритежатели поискаха увеличение на наемитѣ, въ туй число и г-жа Петкова и г-жа Стамболова, въ чието здание се помѣщаваха мировитѣ сѣдилища. Азъ казахъ, че нѣма защо да мѣстимъ мировитѣ сѣдилища, защото ще губятъ врѣме съ това прѣмѣстване, и за това, казахъ, да останатъ сѣдилищата въ сѣщото помѣщение. И даже сезирахъ Министерския съвѣтъ съ единъ докладъ за това здание, за да останатъ сѣдилищата въ сѣщото помѣщение. Слѣдъ като вече бѣше рѣшенъ въпросътъ отъ Министерския съвѣтъ, че се наема сѣщото здание за три години, г. г. мировитѣ сѣдии прѣдставятъ единъ медицински актъ, съставенъ отъ градскитѣ лѣкари, че това здание е нехигиенично. Сѣщото нѣщо ми съобщи и прѣдсе-дательтъ на сѣда, че зданието е нехигиенично, тол-козъ повече, че г-жа Петкова и г-жа Стамболова вдигнали едно ново здание отъ къмъ югъ — това, което е на булевардъ „Дондуковъ“ — и запрѣчвало слънцето и свѣтлината на това здание, въ което се помѣщаватъ сѣдилищата, което е къмъ пазара, и прѣдседательтъ добавя, че не е възможно да се живѣе по-нататъкъ тамъ. Тогава се назначи отъ моя страна една втора комисија да отиде да прѣ-гледа това здание. Тя ми донесе чрѣзъ единъ ра-портъ, че дѣйствително било издигнато едно ново грамадно здание — това, въ което сега се помѣ-щава Министерството на благоустройството — и зданието, въ което се помѣщаватъ мировитѣ сѣди-лища, става необитаемо, и затуй не може да се живѣе. Тогава казахъ: „Вие можете да намѣрите по-хубаво здание, но гледайте да не дадете повече наемъ, отколкото се плащаше досега, макаръ, въз-разихъ, че и за сегашното помѣщение искатъ уве-личение на наема“. Казахъ ми, че съ 12.000 л. наемъ не може да се намѣри помѣщение. Азъ казахъ, че повече не давамъ и ще търсите съ 12.000 л. наемъ.

Подиръ нѣколко дена получихъ едно съобщение пакъ отъ мировитѣ сѣдии, които казватъ: „Намѣ-рихме такова здание, зданието на г. еди-кого си“, и тогава азъ назначихъ втора една комисија да отиде да прѣгледа новото здание. Тѣ го прѣгле-даха, и намѣриха го за удобно, и се сключва кон-трактътъ. Тази е историята по тази работа. Ако щете, азъ по този въпросъ, за да не даваме повече пари, искахъ да останатъ сѣдилищата въ сѣщото помѣщение. Тази работа я сключиха мировитѣ сѣдии и по тѣхно желание, тѣ намѣриха здание. Азъ новия домопритежателъ не съмъ виждалъ и не зная, да-ли е давалъ здание подъ наемъ или не. Какво е мислилъ по този въпросъ притежателтъ на това здание, азъ не зная, и, както казахъ, не съмъ го виждалъ лично. Четирмата мирови сѣдии, които сж български чиновници, може да ги разпи-тате, кой е условилъ, кой е сключилъ контракта. Ми се чини, че при тѣзи данни, които имамъ, офи-циално констатирани отъ страна на министерството, никакво съмнѣние не може да има, че азъ ще отида да взема двѣ хиляди лева рушветъ.

Това удостоверение има слѣдующето съдържа-ние: (Чете) „Министерството на правосѣдието съ настоящето удостоверява, че четиритѣ софийски градски мирови сѣдилища до 1 януарий 1910 г. сж се помѣщавали въ зданието на наследниците на покойнитѣ Ст. Стамболовъ и Д. Петковъ и че въ-просътъ за напушането на това здание и наема на друго за помѣщението на сѣщитѣ сѣдилища стои тъй: понеже срокътъ за наема на зданието на по-менатитѣ наследници е изтичалъ на 1 януарий 1910 г. и прѣдъ видъ, че притежателитѣ обѣщавали извѣстни подобрения, рѣши се сѣдилищата да оста-натъ и занаярѣдъ да се помѣщаватъ въ сѣщото здание, затова Министерството на правосѣдието, съ докладъ отъ 5 септемврий 1909 г. № 12.679, е по-искало отъ Министерския съвѣтъ да разреши да се прѣнаеме зданието още за три години и съ сѣ-щия наемъ, както дотогава, а именно 12.000 л. го-дишно. Министерскиятъ съвѣтъ, съ XVIII-то си по-становление, държано въ засѣданието му на 26 сѣ-щия мѣсець, протоколъ № 61, е одобрилъ доклада и разрешилъ прѣнаемането на зданието.

„На 7 октомврий 1909 г. е полученъ въ министер-ството отъ П-ия софийски мирови сѣдия единъ про-токолъ, съставенъ отъ четирмата градски мирови сѣдии, въ който се излага, че зданието на наслед-ниците на Стамболова и Петкова е неудобно за службата и крайно нехигиенично и че сѣщото, слѣдъ като до него било построено още едно здание на сѣщитѣ притежатели, станало невъзможно за пълъта поради нехигиеничността си и невъзможността да прониква въ него слънце и дневна свѣтлина. Сѣщо такъвъ протоколъ е полученъ и отъ прѣдсе-дателя на Софийския окръженъ сѣдъ, прѣдставенъ съ № 31.346 отъ 30 октомврий с. г. Тоя протоколъ е билъ съставенъ отъ директора на Софийската градска санитарна служба и лѣкаря на VI-та град-ска частъ, и въ него се излага сѣщото, както и въ по-горния, и въ заключение лѣкаритѣ казватъ, че въпросното здание е свършено нехигиенично и нездравословно, и, като такова, не може да служи за помѣщение на сѣдилищата.

„По поводъ на тия донесения и горнитѣ прото-коли, Министерството на правосѣдието съ заповѣдъ отъ 2 ноемврий 1909 г. № 1.164 е назначило коми-сия въ съставъ: прѣдседателя на Софийския окръ-женъ сѣдъ, Д. Тановъ, софийския градски лѣкаръ, д-ръ Г. Златаровъ и архитекта отъ Министерството на общественитѣ сгради Хр. Вояджиевъ, на която е възложено да прѣгледа още единъжъ зданието на Стамболова и Петкова и да се произнесе относи-телно хигиеничността му. Комисията още сѣщия день е прѣгледала зданието и съ протоколъ, съста-

венъ по случая, е констатираща същото, както и горниятъ, и изказала мнѣние, че помѣщенията на сѣдилищата не отговарятъ на назначението си.

„Така поставенъ въпросътъ и по молбата на мировитъ сѣдии и прѣдседателя на Софийския окръженъ сѣдъ, Министерството на правосѣдието, съ прѣдписанията си отъ 20 октомврий 1909 г. № № 14.991 и 15.005, съобщи на сѣдитѣ, че могатъ да потърсятъ за помѣщение на сѣдилищата друго по-удобно и по-хигиенично здание, но не съ по-голямъ наемъ отъ тогавашното помѣщение. За такова е било одобрено зданието на софийския жителъ Хр. Г. Бабиновъ и слѣдъ това П-иятъ софийски мирови сѣдия и прѣдседателятъ на сѣда, съ прѣдставления отъ 27 октомврий и 5 ноемврий № № 5.174 и 31.848, съ поискали да се наеме одобреното отъ тѣхъ здание, защото въ всѣко отношение било отговаряло на назначението си и при това и за него притежателятъ му се съгласилъ да го даде съ сѣщия наемъ.

„Съ писмо отъ 28 октомврий 1909 г. . . .

Прѣдседателятъ: Стига сте чели, г. Кръстевъ.

Д-ръ Т. Кръстевъ: Азъ асмъ, г-да, свършихъ.

Х. Поповъ: Нека каже за касапницата въ Фердинандово, а азъ ще му кажа какъ го изпѣдиха отъ Бръзово, когато отиде да каже, че д-ръ Танчевъ е тѣхниятъ кандидатъ.

Д-ръ Т. Кръстевъ: За такива клюки ти си най-големиятъ клюкаръ и ти хлопа дѣската.

Х. Поповъ: Азъ ще ти докажа, че като министъръ на правосѣдието, те изпѣдихъ отъ Бръзово. Вие сте осѣдени за това.

Прѣдседателятъ: Моля, г. Поповъ, нѣмате думата. Правя Ви бѣлѣжка.

Х. Поповъ: Да каже за това.

Прѣдседателятъ: Нѣма какво повече да казва.

Д-ръ Т. Кръстевъ: Когато ще направихъ интерпелация, тогава ще отговоря.

Г. г. народни прѣдставители! Друго обвинение ми се прѣписва, то е това, че като министъръ на търговията и земледѣлието съмъ продължилъ почнатото отъ г. Лянцева и съмъ изсѣкълъ гори безъ никакво разрѣшение. Има го и въ вѣстниците, но това азъ въ интерпелацията не чухъ да го има. Никакво разрѣшение не съмъ давалъ, а само съмъ давалъ заповѣди на лѣсничейтъ да разрѣшаватъ съгласно закона. Никакъвъ човѣкъ не съмъ облагодѣтелствувалъ, на никакъвъ нашъ човѣкъ не съмъ давалъ разрѣшение. Нека това се провери.

Сега, друго едно обвинение.

Прѣдседателятъ: Нѣмате вече думата. Има думата г. Никола Мушановъ и да има прѣдъ видъ да свърши въ 15 минути.

М. Такевъ: Вчера насъ десетъ часа ни ругаха, а не ни даватъ сега да говоримъ десетъ пѣти по-малко.

Прѣдседателятъ: (Звъни)

Д-ръ К. Провадалиевъ: (Къмъ г. Такева) Имате министри защитници — какво се боите.

Д. Петковъ: Вашъ правилникъ е, г. Такевъ.

М. Такевъ: Трѣбваше и нему да се допусне да говори.

Н. Мушановъ: (Отъ трибуната) Отъ нѣколко дена единъ въпросъ, колкото и шеговито да е подетъ, съдържа въ себе си разрѣшението на една парламентарна практика, отъ която ще зависи много честта на всички бѣдѣщи министри. Г. Папанчевъ е подалъ до Народното събрание една интерпелация, най-мощното сръдство, което въ днешния парламентаренъ животъ на държавитѣ има единъ народенъ прѣдставителъ по контролиране управлението на страната, но интерпелация, г. г. народни прѣдставители, която има за цѣль да подведе подъ отговорностъ министри или Министерски съветъ за управлението. Не че не може единъ народенъ прѣдставителъ да сезира днешни министри съ извѣстни въпроси по управлението на бивши. Може, когато конкретизира и иска да извади наявѣ единъ фактъ, доколко той може да служи за обосноваване на едно друго прѣслѣждане, което се нарича министерско прѣслѣждане. Но г. Папанчевъ трѣбваше да направи него, за да ни сложи, ако иска, по-сериозно, като хора, провинени спрѣмо управлението на страната, да ни накара по-сериозно да се замислимъ за нашето положение — не по-сериозно, но съ по-голямъ лекостъ да излѣземъ прѣдъ народното прѣдставителство и да отговаряме. Г. Папанчевъ направи друго, нѣщо ненаправено до днесъ. Въ историята на българския парламентъ никогаши до днесъ, макаръ да е имало много честни и достойни хора политикани въ нашата страна, не е имало смѣлостта единъ честенъ българинъ да излѣзе по начина, по който излѣзе г. Папанчевъ, да клейми и да позори честта на бивши български министри. Може-би, г. Папанчевъ да е свърхчовѣкътъ, който въ 30 години трѣбваше да се покаже, че е най-умниятъ или най-честниятъ, но, по моето разбиране, той има нещастieto да се покаже, че е тъкмо противното.

Х. Поповъ: Камбанарски езикъ.

Прѣдседателятъ: Г. Мушановъ! Безъ обиди. Азъ, като прѣдседателъ, такива обиди не мога да търпя.

П. Папанчевъ: Азъ сетнѣ ще Ви говоря и за работитѣ по Министерството на просвѣщенiето, ще Ви кажа и за дома на полковникъ Мицнева.

Н. Мушановъ: Но, г. г. народни прѣдставители, азъ искамъ да си запазя хладнокрѣвieto. Азъ не съмъ отъ нехладнокрѣвнитѣ: вчера 8 часа можахъ да мълча сръщу обвинения, които се сипѣха противъ мене, прѣди да имамъ гаранцията, която законитѣ ми даватъ — да бѣда подведенъ подъ отговорностъ като единъ министъръ, а не като единъ коцкаръ, който може отъ всѣкитѣ да се ругае. Г. г. народни прѣдставители! Азъ ви казвамъ, за бѣдѣщето на нашитѣ политически хора, за бѣдѣщето на всички, да се приеме практиката, за която вчера уважаемиятъ г. Теодоровъ ви приказваше: да не се дава никога ходъ на такава интерпелация въ Народното събрание, защото, защо ми е мене този край, че нѣма да има никакъвъ край, когато партизанскитѣ край е достигнатъ и днесъ ние сме въ мълвата, въ устата на цѣлото българско общество? Единъ простъ български гражданинъ подозрѣнъ не дава обяснения даже въ мировия или окръжния сѣдъ, а ние при тази тѣжественостъ, и при тия хубави, окичени галерии сме изложени на присмѣхъ прѣдъ всички отъ два дена насамъ. Азъ искахъ да изпълня единъ дълъгъ, като казвамъ, че този начинъ е лошъ, непарламентаренъ. Нека ние бѣдемъ първитѣ и послѣднитѣ, на гърба на които се изкупи тая грѣшка, не желая никой отъ моитѣ приемници, никой отъ хората, които ще управляватъ страната нѣкога, да иматъ онази участъ, която имаме ние.

Прѣминавамъ по-нататъкъ, по обвиненията, които ни се отправятъ. И въ самата дума „обвинения“ ще видите, наистина, колко лошо сме поставили ние тукъ. Хора, бивши министри, за които да се каже, че се обвиняватъ, има толкова много конституционни гаранции въ законитѣ, днесъ сме длъжни да говоримъ прѣдъ васъ като обвиняеми, защото сме наречени, защото сме повикани и въпрѣки конституционния редъ на тази държава.

П. Станчевъ: И по-лошо отъ това има! Вие сте добръ. (Общъ голѣмъ смѣхъ)

Н. Мушановъ: Мено ме обвиняватъ, г. г. народни прѣдставители, въ прѣстѣпления лични, не министерски, и въ едно министерско нарушение на законитѣ на страната. Азъ ще започна най-напрѣдъ отъ частното, отъ онова, което азъ ще нарека копкарско, не министерското. Това е, че азъ съмъ получилъ въ качеството си на министъръ на просвѣтата 50.000 л. рушветъ отъ страна на фирмата Братя Симеонови, заради туй, защото въ 1910 г. по една спогодба, която тѣ сж имали съ банката, не лично азъ, защото отъ мене не е зависѣло разрѣшението на въпроса, но чрезъ съдѣйствието ми прѣдъ г. Саллабашева, отъ когото сжщо не е зависѣло разрѣшението на въпроса, по партизански влияния, по силата на онова влияние, което сме имали като министри, сме могли да упражнимъ влияние на управителния съветъ, за да извърши една сдѣлка, гибелна за интереситѣ на банката. Прѣди всичко, г. г. народни прѣдставители, длъжа да заявя нѣщо, за което имамъ свѣдѣния, че г. министърътъ на финанситѣ нѣкогашъ го е заявилъ, че въ онова лично обвинение, което мене отправяте, г. Папанчевъ, Вие хвърляте позоръ на честни хора, които има въ управлението на Народната банка, а тѣ сж г. г. Чолаковъ, Мутафовъ, хора, които досега не съмъ срѣщалъ и не познавамъ, хора, като Николаева, хора, като Чакалова. Тѣ сж въ състояние самички да гарантиратъ честта си, прѣди да може да се засегне честта имъ отъ обвинението, което хвърляте на мене, а косвено пада на тѣхъ.

П. Папанчевъ: Нека стане една ревизия въ банката, че ще видимъ.

Н. Мушановъ: Доколко, г. г. народни прѣдставители, е заблуденъ г. Папанчевъ, азъ ще ви кажа по-нататъкъ, но въ този случай и азъ, като другитѣ, ще кажа на г. Папанчева — ще ми позволи това г. Папанчевъ, когото трѣбва да почитамъ, защото е народенъ прѣдставителъ, защото цѣня много принципа на народния прѣдставителъ, да подвежда подъ отговорностъ управлението, защото това е парламентаризмъ, за който сжщо така въ тая държава сме дали двѣ капки потъ — и азъ, казвамъ, като другитѣ, ще Ви кажа, г. Папанчевъ, че Вие, ако сте добросъвестенъ човѣкъ, въ което още искамъ да вѣрвамъ, Вие ще се убѣдите, че много сж Ви подвели моитѣ най-явни неприятели. Тази история, която Вие възвекдате на мой адресъ, е история, за която още въ режима, когато азъ бѣхъ министъръ, се прави провѣрка въ Русе отъ двама души: г. Панайотовъ, бившиятъ министъръ, и г. Станчевъ, братъ на г-жа Стамболова. Тѣ лично ходиха въ контората на Братя Симеонови, за да прѣгледатъ чефтеритѣ по моитѣ смѣтки, и тѣзи хора — твърдя Ви това, г. Папанчевъ — знаятъ моитѣ смѣтки много ясно, и когато сж имали смѣлостта да отидатъ да ме атакуватъ и Вие да имъ повѣрвате, Вие, на вѣрно, сте много заблудени. Азъ ще чета само документи, а не друго. Ние, адвокатитѣ, които имаме работа съ всички къщи и защитаваме разни интереси, като станемъ министри, само ако имаме

частие, можемъ да се избавимъ отъ подозрѣние. Въ нещастieto на единъ човѣкъ, че е умрѣлъ, азъ ще дира доказателство за моята честностъ. Стефанъ Симеоновъ отъ фирмата Братя Симеонови се помина прѣзъ 1908 г. — ако се не лъжа, прѣзъ септемврий или октомврий. Азъ бѣхъ адвокатъ на фирмата Братя Симеонови отъ 1904, 1905, 1906 до 23 юний 1907 г. Писмото ми е подписано отъ Стефана Симеоновъ и, за частие, че е умрѣлъ, за да не можете вие да подозрѣте, че този документъ ми е издаденъ днесъ. Подписътъ на Стефана Симеоновъ е извѣстенъ поне на 10 души народни прѣдставители, и на уважаемитѣ г. г. министри, и на почтения г. прѣдседателъ. Азъ ще искамъ отъ тѣхъ да видятъ, че това писмо е издадено отъ негово врѣме. Азъ ще ви го прочета. На 23 юний 1907 г. — 6 мѣсеца прѣди да стана министъръ — азъ приключихъ адвокатскитѣ си смѣтки съ фирмата Братя Симеонови съ слѣдующето писмо: (Чете)

„Г. Никола Мушановъ, адвокатъ въ Русе. Тукъ Ви притваряме равностѣтка, сключена до 23 юний т. г. съ едно салдо въ наша полза 6.990-75 л. (шестъ хиляди деветстотинъ деветдесетъ лева 75 ст.) Съгласно устното ни споразумѣние, това салдо се изравнява съ сжщата сума, която Вие имате да получавате отъ насъ като възнаграждение, което Ви се слѣдва за мѣсечна заплата до днесъ, като адвокатъ на фирмата ни. Отъ днесъ за въ бѣдѣще Вие прѣставате да сте нашъ адвокатъ и прѣстава сжщо да Ви се плаща мѣсечно възнаграждение. Освѣнъ това, съгласно писмото Ви отъ 18 априлий 1907 г., съ което Вие излагате всичкитѣ дѣла, които сте защищавали като адвокатъ на фирмата „Братя Ст. Симеонови“, на „Главното прѣдприятие“, както и личнитѣ дѣла на Ст. Симеоновъ, опрѣдѣляме Ви като възнаграждение сумата 20.000 л. (двадесетъ хиляди лева), която Ви дължимъ въ текуща смѣтка, съ днешна дата, изплатима съ 4% лихва, отъ която можете да теглите срѣщу ни суми постепенно. Вие сте длъжни да довършите докрай: гражданското дѣло № 886/905 г. по описа на Русенския окръженъ съдъ, което имаме съ наследницитѣ на покойния Христо Ивановъ; дѣлото гражданско № 403/905 г. на окръжния съдъ съ Шуменското търговско дружество и да защищавате въ Касацiонния съдъ дѣлото ни по поръчителството на Пиперовъ & Стояновъ съ Българската народна банка“ — дѣло, въ което двама уважаеми колеги, адвокати, отъ тукъ сж при сжствуваели съ мене. — „За въ бѣдѣще, каквито дѣла бихме Ви възложили, ще се уговаряме прѣдварително. Молимъ потвърдете ни получаването на настоящето, за да бѣдемъ съгласни. Като Ви изказваме нашата благодарностъ за старанията, които положихте въобще за всички дѣла, вѣрваме, че и въ бѣдѣще ще сторите това, то приемете нашитѣ отлични почтения. 27 юний 1907 г. Братя Симеонови.“

И тъй, отъ тая дата, слѣдъ като се покриватъ моитѣ мѣсечни възнаграждения съ сумата 6.990 л., менѣ ми се открива текуща смѣтка отъ 20.000 л. Не ще ви чета всичкитѣ тѣзи дѣла, които сж на повече отъ два милиона лева, водени отъ мене като повѣренникъ и срѣщу които съмъ получилъ едно възнаграждение, по-долно отъ адвокатското, нѣщо отъ 1 до 1½%. Ще ви чета само текущата смѣтка, която виждамъ въ тѣзи книжа, за които говори г. Папанчевъ, и искамъ, г. Папанчевъ, да си вземете бѣдѣжката, за да можете да провѣрите. Вѣрно е, че има едно съвпадение, което моитѣ противници искатъ да използватъ много злѣ, и азъ виждамъ, колко сж дирили да могатъ да съкрушатъ единъ човѣкъ, който претендира, че е честенъ. (Чете)

„Никола Мушановъ въ гр. Русе. Да дава за 1907 г.: юний 23 — за броенитѣ ни лева 500; августъ 4 — за внесениѣтѣ ни въ София лева 1.500; 1908 г.

мартъ 13" — вече въ битността ми министъръ — „за внесенитъ ни чръзъ Балканската банка за негова смѣтка лева 10.000; юний 16 — за внесенитъ ни чръзъ Балканската банка за негова смѣтка лева 5.000; августъ 14 — за броенитъ ни на Камена Дюлгеровъ за пармаклъка лева 100; ноември 27 — за броенитъ на Столарското училище въ гр. Русе лева 1.358-95. Да взема, за 1907 г.: юний 23 — за възна-граждение по дѣлата на фирмата ни „Братя Ст. Симеонови“ на „Главното прѣдприятие“, както и лич-нитъ дѣла на Ст. Симеоновъ и Из. Симеоновъ, съ-гласно писмото ни отъ 23 юний 1907 г., одобрени-му лева 20.000. За уравниение да взема лева 1.541-05“ — които още и днесъ имамъ да получавамъ, г. Па-панчевъ, отъ фирмата Братя Симеонови.

Прочетохъ ви тѣзи смѣтки, за да видите, г. г. на-родни прѣдставители, какъ, наистина, когато чо-вѣкъ иска недобростъвѣстно да обвинява противника си, може винаги да намери случай. Доказателствата Ви, г. Папанчевъ, сж, че за мене сж поржчани скъпо-цѣнни мобили въ Столарското училище въ гр. Русе, както и че г. Михайловъ, директорътъ на банката, ще свидѣтелствува, че съмъ получилъ пари чръзъ нея — факти, които сж вѣрни, но азъ съмъ получилъ пари въ изплащане смѣтката, спрѣна на 27 юний. Вземете чековетъ. Азъ зная, че тукъ господата, които има-защо да ме мразятъ и гонятъ, правиха провѣрка съ-книгитъ на Балканската банка за тия пари и сж по-казали г. Михайлова за свидѣтелъ, че отъ тамъ сж минали два чека за 15.000 л. на мартъ 1908 г. и на 16 юний 1908 г. Не ща да ви чета писмото на г. Бон-дракъ, директоръ на дружеството — ако се съмнѣ-вате въ смѣтката, ето ви официалното писмо (По-казва то) на Столарското дружество отъ 23 октомври 1908 г. — за да ви увѣря, че изплащането ми на-всичкитъ тѣзи пари срѣщу смѣткитъ, които азъ съмъ ималъ, е прѣдшестувало даже 1910 г., когато сж ставали смѣткитъ на Народната банка съ Братя Симеонови почти двѣ години. Вие сами казвате въ-интерпелацията си „юний 1910 г.“; значи, за работи, станали слѣдъ двѣ години, вие искате да изкарате-както-че азъ съмъ получилъ тѣзи пари срѣщу нова-услуга, която съмъ правилъ на Братя Симеонови, а не срѣщу онази смѣтка, сключена ми за 20.000 л. Ами ако не бѣше туй пастиѣ, да имамъ това писмо, изпратено ми отъ Стефана Симеоновъ оттогава, и тия завѣрения, на-ли щѣхъ да излѣза и прѣдъ-очитъ на г. Папанчева като рушветчия и да ме апо-строфира г. Провадалиевъ: „Вие сте рушветчия?“

Д-ръ К. Провадалиевъ: Вие ме прѣдизвикахте, г. Мушановъ. Имате ли въ Касационния сѣдъ-углавно дѣло, отложено на 14 януарий? Недѣйте-много се пери!

Прѣдседателъ: Г. Провадалиевъ! Нѣма нужда да му отправяте нова интерпелация.

Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Да-ви кажа и за това дѣло. Имамъ, г. Провадалиевъ, такова дѣло, за нарушение на търговския законъ.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Съ червени корици.

Н. Мушановъ: И знаете ли кои се обвиняватъ съ-мене?

Д-ръ К. Провадалиевъ: Не зная.

Н. Мушановъ: Г. Губидѣльниковъ, г. Тодоровъ, директоръ на дружеството „България“, г. Буровъ —-едни най-почтени хора, които сж имало въ Русе.

Х. Поповъ: И Исусъ Христосъ. (Общъ голѣмъ-смѣхъ) Тѣй ами; много хубави доказателства да-вате. Доводи демократически!

Прѣдседателъ: Моля, г. Поповъ, стига сте прѣ-сичали.

Н. Мушановъ: И, г. г. народни прѣдставители, въ-качеството ни администратори на Българската-търговска банка, за да може да се тури въ единъ-редъ, глобени сме по 200 л. Какъ имавте желание-да ме направите прѣстѣжничъ, г. Провадалиевъ! Защо, питамъ се азъ?

Д-ръ К. Провадалиевъ: Имате углавно дѣло съ-червени корици.

Х. Поповъ: Една анкета ще установи това. А-Вие се боите отъ анкета като отъ дяволъ.

Прѣдседателъ: Моля г. Мушанова да не се-отклонява, и вие, г. Провадалиевъ и г. Поповъ, не-прѣсѣчайте.

Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Изви-пете ме, бѣше нужно да чета тия смѣтки. Бихъ по-капилъ и г. Папанчева да дойде да ги вземе, за-щото виждамъ, че вие, г. Папанчевъ, въ самата си-интерпелация се позовавате на г. Станчева, докол-кото е свидѣтелъ, че съмъ поржчалъ мобили —-скъпнитъ мобили на българския министъръ — за-3.100 л. . . .

Прѣдседателъ: Г. Мушановъ! Вие се изка-захте по този въпросъ.

Н. Мушановъ: . . . и идвамъ въ София като ми-нистеръ, да се наглася като за прѣдъ хората (Смѣхъ), и да дамъ три хиляди лева отъ скромнитъ-си срѣдства, които съмъ печелилъ, и за тая работа-да ме вадите тукъ като на единъ театъръ! Е, г-да, мажко е.

Тазъ ми е смѣтката. Ако можете, г-да, разпи-тайте тѣзи свидѣтели: г. Дина Бебисъ — почтенъ-човѣкъ, вѣрвамъ въ него да свидѣтелствува — г. Костовъ и г. Тодоровъ. Азъ се чудя, какъ послѣд-нитъ двама могатъ да бждатъ свидѣтели по такава-една работа, за която каберъ нѣматъ. Тѣ бѣха увол-нени въ наше врѣме като членъ и подпрѣдседателъ-на Апелативния сѣдъ въ Русе; отдѣ-накъждъ тѣ ид-ватъ тукъ като свидѣтели, азъ не мога да разбера. Ето свидѣлитъ на г. Папанчева. Дирете други и, ако е възможно, разпитайте ги.

Прѣдседателъ: Имате още двѣ минути, г. Му-шановъ.

Н. Мушановъ: Позволете да свърша. Азъ никакъ-нѣма да се отклонявамъ.

Вториятъ въпросъ, г-да. Има обвинение лично-спрѣмо мене, че жена ми имала пари въ чужда-банка. Не ща да говоря по това.

Д-ръ Б. Вазовъ: Оставете това.

Н. Мушановъ: Другиятъ въпросъ, по който ме-обвиняватъ, е единъ въпросъ, г. г. народни прѣд-ставители, който е фактически вѣренъ, но непра-вилно прѣдаденъ. При създаването на новия за-конъ за народното просвѣщение въ чл. 150 или 105, ако се не лъжа, . . .

Министъръ С. С. Бобчевъ: Чл. 150.

Н. Мушановъ: . . . постанови се, че всички учи-лици такси, които се събиратъ отъ ученицитъ въ-гимназитъ, ще постѣпватъ като приходъ въ бю-джета и ще се разпрѣдѣлятъ въ бюджета на Ми-нистерството на народната просвѣта, като разходъ. Но понеже законътъ се гласува въ 1909 г., а бюдже-

титъ се гласуваха въ 1908 г., законътъ съ това си разпореждане се яви по-подиръ и затова не можа да се прѣдвиди тази сума въ бюджета. И какво стана? Въ 1909 г., когато всички такси се прибраха отъ училищата по стария редъ, а въ държавния бюджетъ ги нѣмаше прѣдвидени, нито на приходъ, нито на разходъ, оставаше едно: или този приходъ да постѣпи въ касата на държавата, а разходитъ за училищни цѣли да не могатъ да се направятъ, както законътъ прѣдвижда, или всичкитъ тѣзи пари да ги прибере азъ по стария редъ въ министерството и да ги раздамъ съотвѣтно на всички гимназии. И то защо? Защото мотивътъ за измѣнение на закона е слѣдниятъ. Въ Софийската първа мъжка гимназия има повече богати момчета и плащатъ такситъ си; гимназията може да се сдобие съ пособия. Но бѣднитъ гимназии, напр., като тая въ Хасково, не могатъ да събератъ такива пари и да иматъ такива пособия. Затуй азъ събирамъ всичкитъ пари въ министерството и отъ тамъ ги разпрѣдѣлямъ съразмѣрно съ нуждитъ между гимназиитъ. И ако има нѣщо, което ми е трудно, г. Папанчевъ, да разбера, то е: какъвъ мотивъ имате, именно, за да казвате, че азъ за лична полза съмъ направилъ нѣкое нарушение на закона за народното просвѣщение. Ще ми позволите, г-да, да прочета тия свѣдѣния, които азъ имамъ отъ министерството, и да свърша.

Прѣдседателъ: Ако сж дълги, моля, да ги оставите.

Н. Мушановъ: Не сж много дълги. Мжно е, когато се казва на човѣка, че е прѣстѣпникъ. Какъвъ артистъ ще съмъ азъ въ очитъ на българското общество, когато мога да злоупотрѣбя пари отъ училищнитъ такси?

П. Папанчевъ: Не да злоупотрѣбите.

Н. Мушановъ: Ама въ интерпелацията си казвате: „за лична полза“.

П. Папанчевъ: „За лична полза“, както г. Малиновъ тълкува, значи и въ полза на приятели.

Н. Мушановъ: Съ заповѣдь № 227 отъ 14 януарий 1910 г. се внасятъ на прогимназиитъ 45.070 л.; съ друга заповѣдь подъ № 863 отъ 12 февруарий 1910 г. се внасятъ 42.140 л. за гимназиитъ; съ писмо отъ 13 февруарий 1910 г. се привеждатъ 11.183 л., съ друго — 7.020 л., съ трето — 5.760 л., съ четвърто — 7.400 л., съ пето — 7.010 л., всичко — 120.673 л., а накрай — да не ви чета повече, защото, ако искате, г-да, да ви чета, азъ ще ви чета цѣлото разпрѣдѣление, какъ сж изпращани сумитъ до всѣка гимназия и прогимназия...

Прѣдседателъ: Нѣма нужда.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Нѣма нужда, защото това е свършено вѣрно и съгласно съ даннитъ, които и азъ имамъ.

Н. Мушановъ: Азъ ще искамъ да ви прочета по слѣдната смѣтка, какъ стои работата.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Защо си давате трудъ, г. Мушановъ? Г. Малиновъ заяви отъ трибуната, че вие имате съюзници тукъ.

Н. Мушановъ: Г. Папанчевъ! Слѣдъ като 120 хиляди и нѣколко лева се изпращатъ на всички гимназии, една сума отъ 30 хиляди лева, ако се не лъжа, е внесена въ държавното съкровище като приходъ, излишъкъ отъ това, което се е изпратило. Това е държавното обвинение, което ми отпращате, г. Папан-

чевъ. И азъ ви увѣрявамъ, ако бѣхте отишли при счетоводителя да вземете всичкитъ данни, които вчера азъ искахъ отъ него и той ми даде, щѣхте да видите, че тая работа е много чиста, и нѣмаше защо да ми възвеждате това държавно обвинение и да искате да отговарямъ по една интерпелация, която не си иде по реда.

Прѣдседателъ: Свършихте ли, г. Мушановъ?

Н. Мушановъ: Ще свърша съ двѣ думи.

Г. г. народни прѣдставители! Спомнямъ си една стара легенда. Когато сж горили Хуса, той видѣлъ една бабичка, че носи вършини да подклажда огъня, надъ който билъ поставенъ той, за да изгори по-скоро. Поразенъ отъ искреността на тази жена, той се е засмѣлъ и е казалъ тогава прочутитъ думи: „Свещена простота!“ Наистина, г. Папанчевъ, азъ съмъ човѣкъ, който обичамъ винаги да критикувамъ правителствата, защото съмъ искалъ, като министъръ, винаги да бѣда критикуванъ. И правото Ви на народенъ прѣдставител да критикувате, да искате отговорности, ми прави впечатление, като едно желание на единъ народенъ прѣдставител. Но при два факта, които ще изложа прѣдъ васъ, искамъ, г. Папанчевъ, да Ви кажа, че Вие постѣпвате по единъ начинъ, който не е правилниятъ начинъ, по който единъ народенъ прѣдставител трѣбва да работи. Ако по всѣки слухъ Вие искате да подвеждате подъ отговорностъ министритъ тукъ тѣй, като мене, азъ ви увѣрявамъ, г. г. народни прѣдставители, че 40 или 50 души отъ насъ знаятъ по единъ-два слуха за всѣкиго. Ами на-ли наша длъжностъ, като народни прѣдставители, е да сме по-високо отъ мълвата, отъ клюката, отъ заинтересованитъ, които всѣкидневно дирятъ да оскардализятъ българскитъ политически хора? Какъ тогава, г. Папанчевъ — когото не познавамъ, съ когото и досега не съмъ се срѣщалъ — Вие, който можахте да дадете вѣра на г. Станчева или на моя противникъ г. Панайотова, съ когото имахъ още отъ стамболовистко врѣме прочутитъ работи съ Банча Колевъ, които азъ извадихъ прѣдъ обществото, какъ, казвамъ, Вие не си казахте, че, може-би, честта на единъ вчерашенъ министъръ важи колкото честта на г. Панайотова и да кажете: „Искамъ да се срѣщна и съ този човѣкъ, за да ми даде обяснения“? Ами ако така постѣпвате, на-ли утрѣ ще извадятъ всѣкиго друго тукъ? Защо Вие, г. Папанчевъ, отидохте съ тая лековѣрностъ да хвърляте съмнѣния?

П. Папанчевъ: А-а-а!

Н. Мушановъ: Моля Ви се, отговорете ми подиръ, азъ свършвамъ. — Защо не помислихте сериозно, че тукъ има наша честъ въ игра и че въ туй общество не е полезно да се хвърлятъ леко обвинения, за да стои човѣкъ съ наведени очи прѣдъ него?

П. Папанчевъ: Който е правъ, не стои съ наведени очи.

Н. Мушановъ: Азъ зная, че най-кривитъ днесъ стоятъ съ най-отворени очи и тѣ, може-би, сж, които получаватъ най-голѣмитъ почести.

Х. Поповъ: Е, тѣ кои сж — министритъ ли сж? Защото тѣ стоятъ най-горѣ.

Н. Мушановъ: Азъ зная кои сж, и ако дойде врѣме да говоримъ за това, азъ ще ги кажа, но днесъ не е този въпросъ, по който говоримъ. И ако искате всѣки единъ скроменъ човѣкъ, който се е отдалъ на дълга си и се бори всѣкидневно съ трудноститъ на живота, за да прѣживѣе, да го изкарате прѣстѣпникъ, не губя азъ — какво съмъ азъ, какво ще загуби единъ човѣкъ — но губи туй общество, въ което

живеемъ, което искаме да въздигнемъ, да го направимъ по-морално, да направимъ членовете му по-честни. Защо Вие, г. Папанчевъ, днесъ — простете ми думата — умишлено оставяте обвинението на г. Кръстева? Азъ го съраждамъ, наистина, че ще му тежатъ по-малко, отколкото на мене, обвиненията, за които той стана сега да се оправдава. Да ви кажа защо, и ще свърша. Защото обвинителъ на г. Кръстева по писаното въ в. „Воля“, както и свидетел, споредъ признанието на г. Папанчева, по тия обвинения е г. Геннадиевъ.

П. Папанчевъ: Г. Теню Начевъ.

Н. Мушановъ: Г. Теню Начевъ Ви срѣща и Ви каза, че не желае да го имате като свидетелъ. Вие започнахте рѣчта си, като искахте да покажете, че сте единъ самостоятеленъ народенъ прѣдставителъ, и азъ слушахъ съ увлѣчение рѣчта Ви, защото си казахъ: „Това е единъ искренъ човѣкъ, който ще хвърли съчки да ме гори“. Вие напуснахте именно онова, което е важно — г. Геннадиева, за да не бъде свидетелъ, т. е. незамѣсенъ въ прѣслѣдването ни. Азъ зная, че изпуснахте и второ, което е най-важно, съ което аска уронихте всѣкакъвъ престижъ на интерпелацията си — Вие изпуснахте г. Данаилова. Тия двѣ лица, Геннадиевъ и Данаиловъ, сж всичко на интерпелацията Ви. Тѣ трѣбваше да изхвъркатъ, за да дадете добросъвестност на обвиненията си. Позволете ми, г. Папанчевъ, азъ смѣтамъ, че Вие или сте много злѣ лъганъ, или сте недобросъвестенъ. Позволете, азъ, който се мажа тукъ отъ четири дена отъ това, че дадохте възможност на хората да ме нарекатъ рушветчия, да Ви кажа, че Вие не ме горите искрено — Вие сте гласнати да ме горите.

Прѣдседателъ: Г. Мушановъ! Не обиждайте. Права Ви бѣлѣжка за изразитѣ.

Н. Мушановъ: Не сж лоши, г. прѣдседателю. Тукъ ме наричатъ рушветчия.

Прѣдседателъ: Обявявамъ дебатитѣ за прѣкратени.

Има прѣдложенъ дневенъ редъ: да се мине чисто и просто по тая интерпелация на дневенъ редъ. Които присматъ тоя дневенъ редъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Минаваме къмъ слѣдната интерпелация, отправена къмъ г. първия министъръ по оставката на главния мюфтия въ София.

Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

П. Папанчевъ: Дайте ми думата, г. прѣдседателю. Азъ ще заявя, че слѣдъ като изслушахъ обясненията по интерпелацията си, убѣдихъ се, че има нужда отъ една изпитателна комисия.

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Г. г. народни прѣдставители! Отправена ми е една интерпелация отъ 10 души народни прѣдставители относително оставката на главния мюфтия въ България. Въ тая интерпелация се казва: (Чете)

„Пресата прѣзъ миналия мѣсецъ лансира новината за оставката на главния мюфтия въ София; причината за неговата оставка е била, споредъ нея, ужъ отъ нахърнение нѣкои права на мюсюлманитѣ отъ почитаемото правителство, и напоследъкъ щѣли да бъдатъ възстановени тия права отъ Министерството на изповѣданията“.

Г. г. народни прѣдставители! Нищо нѣма вѣрно въ тѣзи слухове ужъ лансирани отъ пресата. Оставката на главния мюфтия е била първо дадена на 9 ноемврий м. г., а послѣ, съ второ писмо, е била повторена на 25 ноемврий. Въ първото писмо е казано,

че поради „появенитѣ въ послѣдно врѣме неминуеми причини, стана ми нужда да живѣя при сѣмейството си, затова не мога да намѣря другъ изходъ, освѣнъ да си дамъ оставката“. А въ второто писмо е казано: (Чете) „Въ продължение на 10 мѣсеца, отъ опита констатирахъ, че не ще ми бъде възможно при сегашнитѣ условия изпълнението на важната мисия — главно мюфтийство. Вече положително съмъ разбралъ, че това е взело да повлиява на здравето ми“.

Ще се каже, че по здравословни причини си е далъ оставката. Азъ помолихъ главния мюфтия да си почине малко при сѣмейството си, той си почива, и слѣдъ тая почивка, взе си надирѣ оставката. И когато единъ главенъ мюфтия си взема надирѣ оставката, разбира се, нѣма срѣдство да го накарамъ да си я подаде пакъ отново.

Тия сж фактитѣ относително тая оставка, г. г. народни прѣдставители. Тя не е дадена поради нѣкакви нахърнения на права на мюсюлманитѣ въ България, а по чисто здравословни причини, които единъ пътъ отстранени, оставката е била вземена надирѣ.

Прѣдседателъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Сюлейманъ Мемишевъ.

С. Мемишевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Този въпросъ, или, по-добрѣ, тази интерпелация се повдига отъ заинтересовани лица. Едини ржцѣ, които не сж дотолкова чисти, които не мислятъ за интереситѣ на тукашнитѣ мюсюлмани, а за собствениитѣ си джебове — да експлоатиратъ този високъ постъ — накараха нѣкои наши народни прѣдставители да отправятъ тази интерпелация къмъ уважаемия г. министъръ-прѣдседателъ. Въ послѣдната точка на интерпелацията се казва, че тукашното мюсюлманско население не било доволно отъ главния мюфтия, понеже той билъ единъ невѣжа и грубъ човѣкъ.

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Че е билъ грубъ не е казано, а само „неспособенъ и недостоеенъ“.

С. Мемишевъ: „Неспособенъ и недостоеенъ“ — тогава азъ погрѣшно съмъ разбралъ. Възможно е да има нѣкакво недоволство между мюсюлманското население отъ главния мюфтия. Това не е чудно, защото онѣзи, които прѣмо сж заинтересовани въ мюфтийския въпросъ и които искатъ да го експлоатиратъ, ето какъ насѣскватъ мюсюлманското население. В. „Балканъ“, който е най-противенъ на главния мюфтия, въ броя си отъ 26 януарий 1562 г. ето какво пише: „Ние знаемъ отъ направенитѣ до послѣдната минута издирвания, че главниятъ мюфтия е далъ оставката си само затова, защото е станалъ играчка въ ржцѣтъ на софийскитѣ кржгове“. Послѣ, по-нататѣкъ въ сжщата статия пише: „Когато мюсюлманскитѣ утрѣждения въ България изпадатъ отъ беля на беля, мюсюлманскитѣ училища се затварятъ и унищожаватъ морално и материално, мюсюлманитѣ се накарватъ да забравятъ своя националенъ езикъ, тогава главниятъ мюфтия докладва на правителството, че учебницитѣ, които сж приети въ турскитѣ училища, сж противъ вѣрноподданическитѣ чувства на мюсюлманитѣ въ България“. Щомъ такива нѣща се пишатъ, разбира се, ония, които стоятъ далече отъ София, ще повѣрватъ и, може-би, ще възнегодуватъ противъ главния мюфтия. По-нататѣкъ, въ сжщата статия в. „Балканъ“ казва, че главниятъ мюфтия, за да бъде на поста си, туря за единствено условие тия нѣща: първо, българското правителство да ходатайствува прѣдъ турското да му се изплатятъ ония заплати, които сж прѣдвидени въ бюджета на турското правителство, второ, всички мюфтини и мюфтийски намѣстници да се назначаватъ направо отъ страна на

главния мюфтия — тѣ сж 12 точки и нѣма да цитирамъ всичкитѣ — послѣ, мюсюлманскитѣ училища въ България да се наредятъ споредъ изискванията на закона за народното просвѣщение и т. н. Щомъ тѣй се насѣсква единъ народъ, разбира се, твърдѣ е възможно да негодува противъ единъ мюфтия. А пъкъ въ дѣйствителностъ не е така. Господата около в. „Балканъ“ искатъ по такъвъ начинъ да накаратъ мюфтията да напусне поста си, и послѣ тѣ да го взематъ въ ржкѣтъ си, както бѣха направили въ врѣмето на султанъ Хамида, да експлоатиратъ чувствата на всички мюсюлмани въ България. Единствената цѣль, която тѣ гонятъ, като се обявяватъ противъ главния мюфтия, е да взематъ поста му въ ржка и да диктуватъ на насъ. Азъ отъ страна на мюсюлманитѣ, или поне отъ името на моитѣ избиратели, благодаря на правителството и на уважаемия г. министър-прѣседателъ, че не прие оставката на главния мюфтия и остави на тоя постъ единъ честенъ, интелигентенъ и до нѣмай-каждѣ добъръ човѣкъ.

Х. Алиевъ: Не е вѣрно.

С. Мемишевъ: Ако искате, елате и се защитете.

Прѣседателъ: Понеже нѣма прѣставенъ никакъвъ дневенъ редъ, считамъ въпроса за изчерпанъ. Пристапме къмъ слѣдующата точка отъ дневния редъ: второ четене законопроекта за измѣнение на избирателния законъ. Има думата докладчикътъ г. д-ръ Борисъ Вазовъ.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни прѣдставители! Да си дойдемъ надумата. Макаръ че този законопроектъ е по-монотоненъ отъ другитѣ работи, които вършимъ, но той е по-важенъ отъ всякитѣ интерпелации и отъ всичко друго.

Прѣседателъ: Г. Вазовъ! Нѣмате думата. Има да се гласува.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Искамъ да дамъ нѣкои обяснения на народнитѣ прѣдставители.

(Прѣседателското мѣсто заема подпрѣседателъ г. И. Пѣевъ)

Н. Николовъ: Дайте малко отидихъ.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Последния пътъ се докладва чл. 64, и остава да се гласуватъ добавкитѣ.

Министър-прѣседателъ И. Гешовъ: Дайте петъ минути отидихъ.

Прѣседателъ: И. Пѣевъ: Давамъ петъ минути отидихъ.

(Слѣдъ отидихъ)

Прѣседателъ: А. Буровъ: (Звѣни) Засѣданieto продължава.

Има думата г. д-ръ Борисъ Вазовъ, докладчикъ на комисията по измѣнение на избирателния законъ.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ послѣдното засѣдание се докладва § 7 отъ проекта и се дадохъ обяснения отъ мене по нововведенията, които се правятъ; говори се жалко и нашироко, и най-накрая дебатитѣ по този параграфъ се завършиха. Остана да се гласуватъ добавкитѣ, които се прѣдложиха отъ нѣкой господа, противъ които добавки азъ, отъ името на комисията, се противопоставямъ и моля да приемете члена тѣй, както го е приела комисията. Моля да се има прѣдъ видъ това мое изявление.

Прѣседателъ: А. Буровъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще се пристапи къмъ гласуване на § 7, относително измѣнението на чл. 64 отъ избирателния законъ.

По тоя параграфъ сж направени нѣколко прѣдложения за поправки и добавки.

Г. Толевъ, бирдопскиятъ народенъ прѣдставителъ, прави прѣдложение да се изхвърлятъ отъ алинея трета на законопроекта думитѣ: „групата или“.

Понеже това е една поправка, която споредъ правилника трѣбва по-напрѣдъ да се гласува, моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ поправката на г. Толева, да си вдигнатъ ржката. (Меншество) Не се приема.

И. Толевъ: Г. прѣседателю! Тази добавка се гласува въ миналото засѣдание. Излишно е да се гласува втори пътъ.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Не е гласувана.

Прѣседателъ: А. Буровъ: Въ миналото засѣдание рѣшихме, щото всичкитѣ прѣдложения по тоя § 7 да се гласуватъ въ днешното засѣдание.

А. Урумовъ: Прочетете добавката, за да знаемъ какво е съдържанието.

Прѣседателъ: А. Буровъ: Азъ казахъ, че г. Толевъ прѣдлага да се изхвърлятъ отъ алинея трета думитѣ: „групата или“. Ако имате текста на алинея трета отъ § 7 на проекта, ще видите.

Има прѣдложение пакъ отъ г. Толева. Къмъ алинея шеста на сѣщия членъ да се прибавятъ думитѣ: „въ всичкитѣ кандидатни листи въ тая колония“.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. прѣседателю! Азъ дадохъ разяснение, и г. Толевъ, мисля, оттегли прѣдложениято си.

И. Толевъ: Да, понеже се дадохъ обяснения въ този смисълъ, азъ го оттеглихъ.

Прѣседателъ: А. Буровъ: Има и трета поправка, прѣдложена сжко отъ г. Толева, съ слѣдующето съдържание: (Чете) „Забѣлжката къмъ чл. 64 се измѣнява така: „Цѣлото производство по изборитѣ е бесплатно“. Понеже тукъ не се касае за поправка на члена, а за пълно измѣнение на забѣлжката, ще положа на гласуване по-напрѣдъ забѣлжката тѣй, както фигурира въ проекта.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Съ добавката отъ комисията, г. прѣседателю.

Прѣседателъ: А. Буровъ: Разбира се, съ добавката, направена отъ комисията — това влиза въ проекта.

И. Толевъ: Съ моето прѣдложение се прави поправка въ члена, г. прѣседателю.

Прѣседателъ: А. Буровъ: Може да се гласува и като поправка.

Когато г. г. народни прѣдставители приематъ прѣдложената отъ г. Толева поправка къмъ забѣлжката на чл. 64 отъ избирателния законъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Отъ г. Бръшлянова, плѣвенски народенъ прѣдставителъ, има сжко прѣдложена поправка къмъ чл. 64, съ слѣдующето съдържание: (Чете) „Къмъ алинея пета се прибавятъ думитѣ: „обае до деня на избора пропуснатата формалностъ може да бжде изпълнена“.

Ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ поправката на г. Бръшлянова, да си вдигнатъ ржката. (Меншество) Не се приема.

Пристъпваме къмъ гласуване текста на комисията съ приетата поправка на г. Толева. Ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 64 отъ избирателния законъ тъй, както е прѣдставенъ въ проекта на комисията, съ приетата поправка на г. Толева, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Пристъпваме къмъ § 8 отъ проекта. Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: (Чете)

„§ 8. Чл. 65 се измѣнява тъй: „Дванадесетъ дена прѣди избора, окръжниятъ сѣдъ, въ общо събрание, разглежда всички заявени кандидатни листи и като се увѣри, че заявителитъ и кандидатитъ отговарятъ на законнитъ искания, признава листитъ за законно поставени и ги утвърждава.

„Ако нѣколко кандидатни листи сж избрали единъ и сѣщъ цвѣтъ, сѣдътъ дава тоя цвѣтъ на оная листа, чието заявление е дадено по-рано, а на другитъ прѣдлага да си избератъ другъ цвѣтъ.

„Едновременно съ това сѣдътъ съобщава окръжному управителю утвърденитъ кандидатни листи, наредени споредъ получаването имъ, като посочва названието на партиитъ или групитъ, имената на кандидатитъ и тѣхния редъ, а сѣщо и цвѣта на бюлетинитъ.

„Окръжниятъ управителъ, деветъ дена прѣди избора, обявява въ всички общини на колегията утвърденитъ кандидатни листи въ реда, както ги е посочилъ окръжниятъ сѣдъ. Въ обявлението листитъ се напечатватъ съ единъ и сѣщъ шрифтъ. Обявлението служи и за ръководство на избирателнитъ бюра.

„Всѣка партия, чрѣзъ управителното си тѣло, може да си избере цвѣтъ единъжъ за винаги и за цѣлата страна, като го регистрирува въ Софийския окръженъ сѣдъ.

„Избраниятъ и регистрируванъ цвѣтъ се счита цвѣтъ на партийната организация. Ако група отъ нѣкоя партия се отцѣпи и излѣзе съ отдѣлна листа, такава група не може да си служи съ цвѣта на партийната организация, а по указания редъ, трѣбва да си избере другъ цвѣтъ; въ противенъ случай, нейнитъ бюлетини се считатъ за недействителни.

„Въ случай на споръ между двѣ и повече групи отъ сѣщата партия за партийната кандидатна листа, централната организация на партията разрешава спора и съобщава прѣдседателю на сѣда, коя отъ нѣколко листа ще се счита за листа на партията.

„Бѣлиятъ цвѣтъ и народниятъ трицвѣтъ не могатъ да съставляватъ избирателенъ цвѣтъ.

„Когато двѣ или повече партии регистрируватъ обща кандидатна листа, тѣ иматъ право да посочатъ въ заявлението, че ще се ползватъ или съ всички тѣхни партийни цвѣтове, или само съ единъ отъ тѣхъ; въ първия случай бюлетинитъ се считатъ дѣйствителни макаръ и съ разнитъ посочени цвѣтове; въ втория случай само бюлетинитъ съ избрания цвѣтъ се считатъ за дѣйствителни. Съ незаетитъ партийни цвѣтове не може да се ползува никоя друга листа подъ страхъ на недействителностъ на бюлетинитъ.“

Комисията прие този параграфъ съ слѣдното измѣнение. Въ алинея първа на чл. 65 на проекта, вмѣсто думитъ: „и кандидатитъ отговарятъ на законнитъ искания“, постави думитъ: „сж избиратели“.

Считамъ за длъжностъ да дамъ накратко слѣднитъ обяснения. Както виждате въ първата алинея, г. г. народни прѣдставители, въ бѣдъще, при заявяването на кандидатната листа, тѣзи, които сж кандидати, нѣма да прѣдставляватъ удостовѣрение, че сж избираеми. Това е прието, за да не стане нѣкаква грѣшка отъ сѣда. Сѣдътъ, като прави провѣрка, може да отхвърли кандидатурата на нѣкое лице, но,

слѣдъ като изборитъ се явятъ прѣдъ Народното събрание, послѣдното може да намѣри, че това лице е имало право да бѣде кандидатъ. Тогава Народното събрание би попаднало при условия, при които грѣшката не може вече да се поправи. Ето защо комисията дойде до заключение, че тѣзи, които сж кандидати, нѣма защо да прѣдставляватъ удостовѣрения. Сѣдътъ ще провѣрва само, да-ли заявителитъ сж избиратели, като остави въпроса, да-ли тѣзи, които сж кандидати, сж избираеми, да се разрѣши отъ Народното събрание, за да не би да стане грѣшка, която не може да се поправи отпослѣ. Нѣма съмнѣние, всички хора, които считатъ, че извѣстно лице нѣма право да бѣде кандидатъ, ще подадатъ своето заявление, въ което ще оспорватъ неговитъ качества, и най-накрай Народното събрание ще рѣши, да-ли това лице има нужнитъ качества да бѣде народенъ прѣдставителъ. Ако то намѣри, че това лице не отговаря на качества, които се изискватъ, ще го касира, и ще дойде слѣдующето избрано лице. По такъвъ начинъ ние избѣгваме единствената възможна грѣшка отъ страна на сѣда, която не може да се поправи, защото нѣма какъ да стане вторъ изборъ, за да се възстанови онова лице въ листата; то е вече изличено отъ сѣда, неговата кандидатура не е публикувана, никой не е гласоподавалъ за него — като допускаме за минута, че сѣдътъ може да заличи нѣкои лица. Ето защо ние казваме на сѣда, че той трѣбва да провѣри, да-ли заявителитъ сж избиратели, а върху въпроса, да-ли кандидатитъ иматъ нужнитъ качества, да не се спира толкова, понеже върху това компетентното мѣсто е Народното събрание.

С. Дрѣнковъ: Хичъ да не се спира по това, а не „толкова“.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Другитъ нови работи въ този членъ сж слѣднитъ: прѣдвиждаме случаитъ, когато има коалиция, или когато нѣколко партии рѣшатъ — защото така сж намѣрили за добръ — да участвуватъ взаимно въ изборната борба. Тогава ние прѣдоставяме правото на тия партии да посочатъ на единъ отъ тѣхнитъ партийни цвѣтове и да се ползватъ само отъ него. Напр., народната и прогресивната партии въ Чирпанско рѣшаватъ да се ползватъ отъ синия цвѣтъ въ деня на избора. Тогава само бюлетинитъ съ синъ цвѣтъ ще бѣдатъ сметени за валидни. Ако бѣдатъ подадени бюлетини съ розовъ цвѣтъ, тѣ ще се считатъ за невалидни, понеже двѣтъ партийни организации сж заявили, че избиратъ синия цвѣтъ. Но тия двѣ партийни организации могатъ да заявятъ, че избиратъ и двата цвѣта, т. е., че бюлетини, подадени съ сѣщото съдържание и съ сѣщия редъ на кандидатитъ, ще се зачитатъ, помъ сж съ розовъ или синъ цвѣтъ — цвѣтове на двѣтъ партийни организации, които сж се съюзили.

С. Дрѣнковъ: На двѣ и повече, на-ли?

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Ние считаме, че съ това се улеснява донѣкъ задружното дѣйствие въ нѣкои случаи, понеже партиитъ държатъ много за партийния цвѣтъ, и, когато дѣйствуватъ задружно, всѣка иска да провѣри своята сила, за да се прѣмахнатъ излишнитъ претенции на едната или другата. Това е улеснение за задружното дѣйствие, разбира се, безъ да се поощряватъ всевъзможнитъ коалиции, които не почиватъ на морална основа, а като се поощряватъ само коалициитъ, които сж възможни, както, напр., ние, двѣтъ партии, които сме близки и сега управляваме задружно.

Тия сж обясненията, които бѣхъ длъженъ да дамъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата орѣховскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Лазаръ Георгиевъ.

Л. Георгиевъ: Азъ ще моля г. докладчика да обясни, какъ сж мислили въ комисията, че сждътъ ще може да се удостовери, какво заявителитъ сж избиратели. Както въ този членъ, така и въ прѣдшествующия, споредъ който е необходимо нужно 10 души да подпишатъ заявлението за кандидатиране на извѣстно лице, е казано, че трѣбва да се покажатъ и нумерата на заявителитъ по списъка, дѣто сж записани като избиратели. Окржжниятъ сждъ нѣма тѣзи списъци. Той не може да знае, да-ли тѣзи хора сж избиратели, макаръ че тѣ сж записани въ избирателнитъ списъци. Ако лицата дѣйстви-телно сж избиратели, добрѣ. Но прѣдставете си, че тѣзи лица не сж избиратели, и, слѣдъ като сждътъ приеме тази кандидатура за правилно по-ставена, въ послѣдствие се окаже, че нѣкои отъ тѣзи лица, които сж подписали заявлението, не сж избиратели. Въ такива случаи тази кандидатна листа може да пропадне. Щомъ приехме, че не трѣбва да се прѣдставятъ удостоверения, въ които да е казано, че заявителитъ сж избиратели и че канди-датътъ сжщо така отговоря на качества да бжде избираемъ, необходимо е, споредъ мене, въ такива случаи да се задължи администрацията да изпраща тѣзи списъци въ окржжния сждъ, и той да ги има прѣдъ себе си, когато дойде въпросъ до провѣ-рява, да-ли дѣйствително заявителитъ сж избиратели. По този начинъ не би могло да стане това нѣщо, за което казахъ — да пропадне извѣстна кандидатна листа по причина, че въ послѣдствие се окаже, какво нѣкои отъ лицата, които сж подписали заявле-нието, не сж били избиратели.

Ще моля сжщеврѣменно по алинея седма въ този членъ да се обясни, когато е въпросъ за споръ по цвѣта, ако двѣ групи сж избрали този цвѣтъ, какъ ще може централната организация да отговори на-врѣме, та, по този начинъ сждътъ да може да се произнесе въ срока, който законътъ прѣдвижда. Извѣстно е, че сждътъ трѣбва да се произнесе въ 12-дневенъ срокъ. Е добрѣ, въ този день, когато разглежда цвѣтоветъ на отдѣлнитъ групи, сждътъ намира, че двѣ групи сж избрали единъ и сжщъ цвѣтъ. Какъ е възможно въ този случай сждътъ да се произнесе въ опрѣдѣления отъ закона срокъ, когато ще трѣбва да пита централната организация? Ами прѣдставете си, че по една или друга причина централната организация не отговори наврѣме. То-гава какъ ще се постъпи? Ето защо азъ мисля, че трѣбва да се отговори на това. Споредъ мене, най-добрѣ ще бжде, щото тия свѣдѣния да се изискватъ телеграфически отъ централната организация и да се опрѣдѣли срокъ отъ 24 часа, въ който, ако не се отговори, сждътъ да се произнесе кой цвѣтъ на коя партия или група принадлежи.

Тия сж бѣлжжикитъ, които имахъ да направя.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: По първата забѣ-лжжка на г. Георгиева имамъ да кажа слѣдното. Тя се отнася до една чисто административна работа. Важното въ случая е, че тѣзи, които сж заявители, нѣма да направятъ друго, освѣнъ да посочатъ своя нумеръ отъ избирателния списъкъ; ако сж отъ друга околия, да посочатъ и отъ коя околия сж, а сждътъ, като провѣри, ще види, да-ли дѣйствително тѣ сж избиратели. Какъ ще направи това сждътъ. Есте-ственно, както Вие казвате.

Л. Георгиевъ: Трѣбва да се задължи администра-цията да изпраща списъцитъ въ сжда.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Той ще има прѣдъ себе си списъцитъ. Това е една административна работа; окржжнитъ управители ще изпратятъ свѣ-дѣния. Нѣма защо да влизаме въ такива подробности. Сждътъ е длъженъ да провѣри, безъ да иска

други свѣдѣния отъ тия заявители; слѣдователно, той ще си намѣри пътя.

Но азъ и друго нѣщо мога да кажа. Това не съ-ставлява никаква мжчнотия, понеже кандидатурата ще се заявява въ централния градъ на окржга, и повечето пжти лицата ще бждатъ отъ самия този градъ, и списъкътъ ще бжде подъ ржка на сждитѣ.

Л. Георгиевъ: Ако не сж отъ тамъ?

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Но даже да бждатъ и отъ друга околия, . . .

Н. Попирѣстевъ: 14-тѣ дена ще се минатъ, докато списъкътъ дойде.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: . . . сждитѣ могатъ да взематъ тѣзи свѣдѣния отъ списъцитъ, които ще имъ се даватъ отъ административнитъ власти. Единъ сждъ ще трѣбва да има списъцитъ отъ цѣлия окржгъ.

Н. Попирѣстевъ: Най-хубаво е да приемемъ това да става чрѣзъ общински удостоверения.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Завчера гово-рихме, защо не трѣбва да се приематъ общинскитъ удостоверения.

Министъръ Т. Теодоровъ: Не се поврѣщайте.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Понеже има лица, които не сж били тукъ въ завчерашното засѣдание, ще повтора накратко съображенията. Твърдѣ е въз-можно едно общинско управление, водимо отъ не-чисти и низки партизански побуждения, да спре издаването на удостоверения, не само на заявите-литъ, но и на кандидатитъ, и тогава да се яви едно заявление за кандидатна листа, непридружено отъ нужнитъ документи, слѣдователно, да остане цѣлата партия безъ листа. Това, г-да, е възможно.

Министъръ Т. Теодоровъ: Не се поврѣщайте. То се рѣши вече.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Да, то е рѣшено вече. — Прочее, това, което се прави, е за улеснение.

Т. Даскаловъ: Да прѣдставятъ по една карта отъ избирателнитъ си книжки.

Д. Ганчевъ: Оставете тия формалности; отъ тѣхъ ние страдаме. Много е добрѣ, както е приела коми-сията.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Ние приемаме още по-лесното: да се посочи само нумерътъ отъ избира-телния списъкъ, а сждътъ ще провѣри.

А. Урумовъ: А за кандидатитъ? Отдѣ сждътъ ще знае, да-ли тѣ сж избиратели.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Добавямъ, че за кан-дидатитъ това не е нужно; то е необходимо само за онѣзи, които заявяватъ кандидатнитъ листи, т. е., за десетѣтъ души заявители, чиито подписи трѣбва да бждатъ нотариално завѣрени. Отъ кандидатитъ не се изискватъ никакви условия, освѣнъ да дадатъ деклара-ция, съ едно просто писмо, че сж съгласни да бждатъ кандидатирали, безъ да се казва, да-ли сж избираеми или избиратели, понеже се прѣдполага, че никой пжтъ партиитъ нѣма да отидатъ да се шегуватъ съ изборитъ, като турятъ въ листитъ си негодни хора, за да бждатъ касирани или за да се експлоа-тира съ тѣхната негодностъ противъ самия изборъ.

П. Парапановъ: Тази работа е много сложна. Най-хубаво е да приемемъ удостоверението.

Министъръ Т. Теодоровъ: Да се гласува.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има още народни прѣдставители записани да говорятъ.
Има думата г. Ивандъ Толевъ.

И. Толевъ: Г. г. народни прѣдставители! Както въ прѣдидущия членъ, който се гласува, така и въ настоящия, се забѣлѣватъ думи като тия, че се позволява да се прѣдставляватъ групи отъ партии и да иматъ отдѣлни цѣтве. Мене ме интересува въпроса: кои могатъ да се считатъ за групи.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ и министъръ Т. Теодоровъ: По това се говори зачера цѣли два часа.

И. Толевъ: Но този въпросъ не е разрѣшенъ.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Този въпросъ се разрѣши. Придържаме се о терминологията на чл. 64.

И. Толевъ: Азъ не говоря противъ терминологията; имайте търпѣнието да ме изслушате. — Нѣмамъ нищо противъ текста, който комисията е приела, но искамъ едно обяснение отъ г. докладчика. Има случаи, когато се явяватъ листи на национални групи, и листи на непартийни организации, а на така нареченитѣ съсловни организации. Желая да се даде обяснение отъ г. докладчика върху слѣдното: могатъ ли такива листи на национални групи да се считатъ за листи на групи и да се завѣржава кандидатурата на тия лица?

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Разбира се. Законътъ не може да запрѣти, щото законнитѣ задружни усилия на гражданитѣ да се проявяватъ въ тая форма на избирателния законъ.

И. Толевъ: Национални групи.

Министъръ Т. Теодоровъ: Както се позволява на едно лице, така се позволява и на една група.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. д-ръ Кириякъ Провадалиевъ.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Нѣмамъ нищо противъ члена, както се докладва, но азъ съзирамъ една същнка въ бѣдѣше било за партийнитѣ организации, било за самия сждъ, именно въ алинея шеста: (Чете) „Въ случай на споръ между двѣ и повече групи отъ сжщата партия за партийната кандидатна листа, централната организация на партията разрѣшава спора и съобщава прѣдседателю на сжда, коя отъ нѣколкото листи ще се счита за листа на партията“. Обикновено, г. г. народни прѣдставители, тия недоразумѣния въ една и сжща партия избухватъ единъ или два дена прѣди изборитѣ. Водятъ прѣговори, правятъ, струватъ и въ надвечерието на избора току виждате членовѣтъ отъ една и сжща партия, прѣдъ видъ на различни тѣхни лични съображения, не сж могли да се споразумѣятъ, и въ дена на избора се явяватъ сѣ двѣ отдѣлни листи. Тогава какво ще стане? Кога ще има врѣме централното управление на партията да даде на сжда своето мнѣние?

Ето защо азъ бихъ молилъ г. докладчика да се съгласи — ако, разбира се, намѣри това за приемливо — щото централнитѣ партийни организации да иматъ право да заявяватъ, коя е листата на партията, до дена, когато сждътъ ще провъзгласи резултата отъ избора.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Този въпросъ зададе и г. Георгиевъ, но азъ забравихъ да отговоря. Ето какъ ще стане. Понеже листата се заявява 14 дена

по-рано, то сждътъ, който почва да се занимава съ изборнитѣ работи, веднага обръща внимание, какви сж цѣтветѣ на листитѣ и какво имъ е съдържанието. Макаръ че само 12 дена по-рано е длѣженъ да се произнесе тържествено за случантѣ, обаче още при получаването на кандидатнитѣ листи единъ сждъ ще забѣлѣжи, че има двѣ листи съ единъ и сжщъ цѣтъ, и тогава ще се обърне къмъ централната организация на партията. Тѣзи двѣ листи трѣбва да бждатъ отъ една и сжща партия, понеже, ако носятъ названието на различни партии, сждътъ ще разрѣши веднага въпроса, тѣй като той знае коя партия кой цѣтъ е регистрирала. Но тукъ се иска да се знае, какво ще се прави, въ случай че отъ една и сжща партия се явяватъ двѣ групи съ еднакъвъ цѣтъ на листитѣ. Тогава именно прѣдседателътъ на сжда, 12 дена прѣди избора, прѣди сждътъ да се произнесе окончателно за утвърдението на листата, телеграфически пита централното бюро, коя е групата, която прѣдставлява партията ви, и веднага съобщава на противната група, ако тя се интересува; ако не се интересува, толкова по-злѣ за нея.

Министъръ Т. Теодоровъ: Която е регистрирана, тя ще се приеме.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! По начало, всѣка партия трѣбва да се интересува за зарегистрирката на своята листа, да има хора, които да слѣдятъ. Ако е по-късно дадена, нѣма да се приеме.

Д. Страшимировъ: Листата ще бжде обявена 12 дена по-рано.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Да. Само листата, която е утвърдена отъ сжда, ще бжде обявена отъ окръжния управителъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Тончевъ.

Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще искамъ да направя едно прѣдложение за поправка на алинея осма отъ този чл. 65. Въ нея е казано: (Чете) „Бѣлѣятъ цѣтъ и народниятъ трицѣтъ не могатъ да съставляватъ избирателенъ цѣтъ“. Азъ мисля, че би било полезно, ако се поправѣше тази алинея въ смисълъ, щото бѣлѣятъ цѣтъ, който е единъ отъ основнитѣ цѣтве, да се прѣдоставя на разположението на партийитѣ да могатъ да го усвоятъ, като се каже, че само народниятъ трицѣтъ не може да съставлява избирателенъ цѣтъ. Правило е, всички основни цѣтве, които сж най-ясни и фрапантни, да могатъ да служатъ партийитѣ въ изборитѣ повече, отколкото другитѣ. Кое е било съображението да се изключи бѣлѣятъ цѣтъ? За изключването на народния трицѣтъ има едно съображение, но за бѣлия цѣтъ, който е първоосновенъ, нѣма никакво съображение. За това моля почитаемия г. докладчикъ, ако не се прѣдставятъ нѣкои особени съображения за изключване на бѣлия цѣтъ, да приеме това мое прѣдложение.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. Христо Ковачевъ. Само ще Ви моля по-накѣсо да се изкажете.

Х. Ковачевъ: Г. г. народни прѣдставители! Понеже тукъ се говори за партийнитѣ цѣтве, миѣнахъ ми прѣзъ ума думитѣ, които г. д-ръ Геннадиевъ каза въ Събранието, при разискванията по проверката на изборитѣ, именно, че може да стане споръ, какво се разбира подъ „цѣтъ“; да-ли, напр., подъ синъ цѣтъ се разбира синиятъ цѣтъ въ всичкитѣ негови нюанси, да-ли подъ зеленъ цѣтъ се разбира зеле-

нияят цвятъ въ всичкитъ негови нюанси, или ще се разбира само синиятъ цвятъ или зелениятъ цвятъ въ оня видъ, който е депозиранъ въ сѣда. Може да се породи споръ. Въ сѣда е регистриранъ тъмно-синиятъ цвятъ на народната партия или тъмнозелениятъ цвятъ на либералната партия; една група се отдѣля отъ народната или отъ либералната партия и си избира пакъ единъ синъ цвятъ, или зеленъ, само че ясно синъ или ясно зеленъ.

Д. Ганчевъ: Небесенъ.

Х. Ковачевъ: Азъ мисля, че е добръ сега, когато се говори за партийнитъ цѣтове, да се даде обяснение на това, за да нѣмаме подирѣ недоразумѣния при прилагането на закона. Мисля, че е най-добръ да се обясни какво подъ „цвятъ“ се разбира, цвятътъ, който е регистриранъ въ сѣда, въ всичкитъ негови нюанси. Азъ моля г. докладчика да обясни този въпросъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Дебатитъ сж приключени. Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Дѣйствително, тѣзи работи трѣбва да се обяснятъ.

По искането на г. Тончева, да се позволи на партийтъ и групитъ да се ползватъ отъ бѣлия цвятъ, азъ, отъ името на комисията, заявявамъ, че това искане е неприемливо.

Д. Тончевъ: Защо?

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Ясно е защо. Три-цвятътъ не трѣбва да се използва отъ партийтъ, защото той е достойние на всички партии; той е емблема на националността, на държавата, и, слѣдователно, никой не може да отиде да използва този цвятъ изключително само за себе си; отъ друга страна пъкъ, не трѣбва да става общо достойние, трѣбва да се пази настрана отъ риска, ако щете, да бѣде погубенъ, да бѣде често пѣти . . .

Министъръ Т. Теодоровъ: За това никой не говори.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Оставете ме, моля, да говоря, както азъ разбирамъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: За бѣлия цвятъ е думата.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Ще кажа и за него. Бѣлия цвятъ оставихме свободенъ отъ всѣкакво обръщение, понеже го прѣдзначаваме за официалнитъ обявления, афиши и публикации, . . .

Д. Тончевъ: Нищо отъ това.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: . . . както е въ странство. Въ Франция, напр., никой не може да прави афиши на хартия отъ бѣлъ цвятъ, понеже е запазенъ за администрацията и за държавата. Значи, държавата си резервира бѣлия цвятъ за официалнитъ съобщения. По тия съображения ние оставихме бѣлия цвятъ настрана.

По второто искане на г. Ковачева, да се опрѣдѣли сега, за да се знае, какво трѣбва да се разбира подъ „цвятъ“, намирамъ, че този въпросъ се възбуди много добръ и много намѣсто. Подъ „цвятъ“ комисията разбира това, което разбира и г. Ковачевъ, т. е. цвятъ въ всичкитъ негови нюанси, напр., подъ „синъ цвятъ“, като почнете отъ ясносиния до тъмносиния, подъ „розовъ“ — отъ яснорозовия до тъмнорозовия. Инакъ, ще се срѣщнатъ извънредно голѣми мъжнотии. Не всѣкъдѣ може да се намѣри книга съ еднакъвъ цвятъ, нито пъкъ книгата, която би се за-

регистрирала съ извѣстенъ цвятъ, може да задържи този цвятъ за по-дълго врѣме, понеже отъ влиянието на врѣмето избѣлява, цвятътъ избѣтрява. Така че, като се каже „синъ цвятъ“, разбира се синиятъ цвятъ въ всичкитъ му нюанси.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Дебатитъ се прѣкратиха по този членъ.

П. Парапановъ: Азъ искахъ думата по-рано.

Д. Тончевъ: Младолибералната партия има сивия цвятъ, а пъкъ народнолибералната партия има тъмносивия. Понеже сивиятъ цвятъ, въ всичкитъ му нюанси, може да бѣде сивъ, ясносивъ и тъмносивъ, тогава ще излѣзе, че двѣтъ партии ще се слѣятъ.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Ще се слѣете. Едно отъ съображенията на комисията е и това, че не се дава възможностъ да се цѣпятъ партийтъ въ България.

Д. Тончевъ: Ето още едно съображение да се приеме бѣлиятъ цвятъ, защото колкото повече партии има, толкова по-голѣма нужда има отъ цѣтото.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: Слѣнчевата дѣга нѣма толкова цѣтото, колкото партии има въ България.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Пристѣпваме къмъ гласуване на § 8, относително измѣнението на чл. 65 отъ избирателния законъ.

По този параграфъ има направени три прѣдложения, които, понеже прѣдставляватъ поправки на текста, съгласно правилника, трѣбва да прѣдшествуватъ гласуването на самия параграфъ.

Г. Толевъ прѣдлага къмъ алинея трета . . .

И. Толевъ: Азъ не правя такава прѣдложение, понеже приехме прѣдшествующия членъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Значи, оттегляте го?

И. Толевъ: Да.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Значи, остава прѣдложението на г. Тончева, което гласи: (Чете) „Народниятъ трицвятъ не може да съставлява избирателенъ цвятъ“. То се отнася до осмата алинея на § 8.

Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ поправката тѣй, както я прочетохъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество) Не се приема.

Ще положа на гласуване § 8 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика и както е измѣненъ отъ комисията. Онязи г. г. народни прѣдставители, които го приематъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ д-ръ Б. Вазовъ: (Чете)

„§ 9. Чл. 66 се измѣня тѣй: „Кандидатитъ, чиито имена сж помѣстени въ обявлението на окръжния управителъ, иматъ право да опълномощаватъ, по нотариаленъ редъ, застъпници въ разнитъ секции на колегията. Въ пълномощията трѣбва изрично да е означено названието на избирателната секция, дѣто ще бждатъ прѣдставяни кандидатитъ. Застъпниците трѣбва да бждатъ избиратели отъ сжщата колегия. Пълномощията се издаватъ и отмѣняватъ найкъсно до деня на избора“.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. Димитъръ Тончевъ.

Д. Тончевъ: Азъ ще заявя само, че нѣма нужния кворумъ за гласуване. И гласуването на прѣдше- ствующия членъ не бѣше редовно.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Понеже досега не е повдиганъ този въпросъ, моля г. г. квесторитѣ да провѣрятъ числото на присѣтствующитѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Има кворумъ, да се гласува.

Квесторъ С. Консуловъ: (Слѣдъ прѣброяването) Нѣма кворумъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Понеже се кон- статира, че нѣма кворумъ, не можемъ да продължа- ваме засѣданието.

Прѣди, обаче, да вдигна засѣданието, ще ви про- чета получената отъ Нейно Величество Царицата телеграма, въ отговоръ на поздравленията, отпра- вени ѝ отъ страна на прѣседателството, по случай

тезоименния ѝ день. (Чете) „Г. д-ръ Даневъ, прѣдсе- дателъ на Народното събрание. Приемете и прѣдайте, моля, на г. г. народнитѣ прѣдставители моята ис- крена признателностъ за благопожеланията, които ми отправихте и които ми сж твърдѣ скжпи“.

Съгласно правилника, утрѣ би трѣбвало да имаме засѣдание и, по заведения редъ, да се занимаемъ съ разглеждане на прошения, но тъй като доклад- чикътъ на прошетарната комисия отсѣтствува и тъй като другитѣ комисии иматъ работа, въ съгласие съ г. министъръ-прѣседателя, прѣдлагамъ да се вдигне засѣданието и слѣдующето засѣдание да бжде въ понеделникъ, въ 2 ч. слѣдъ обѣдъ, съ скжция дне- венъ редъ.

Ония г. г. народни прѣдставители, които сж съ- гласни да имаме засѣдание въ понеделникъ, съ скжция дневенъ редъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 7 ч. 10 м. вечерята).

Прѣседателъ: **Д-ръ С. Даневъ.**

Подпрѣседатели: { **И. Пѣевъ.**
А. Буровъ.

Секретари: { **М. Гайдовъ.**
С. Бурмовъ.

Началникъ на Стенографското бюро: **Т. Гължбовъ.**